

Юридичний Вісник України
ВСЕ ПРО ЗАКОНИ – В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 15 (1574)

16–31 ЛИПНЯ 2026 РОКУ

СТОР. 3

**Відкритий бізнес
українських політиків**

■ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

**Відлуння події
що відбулося в Капітанівці...**

► стор. 6 – 7

**Спростування міфів
про адвокатуру**

► стор. 9

**«Добровільність
під окупацією»****Верховний Суд змінює стандарт
доказування у справах
про колабораційну діяльність?**

► стор. 10 – 11

**Взаємозв'язок стану
конституційно-правової
культури з діяльністю
органів державної влади**

► стор. 16 – 17

**Олександра Сирського
знято з посади
під тиском протестів**

► стор. 26

**Новий пакет санкції ЄС
проти росії є великим
і достатньо жорстким**

► стор. 27 – 28

**НАГАДУЄМО НАШИМ
ЧИТАЧАМ!**

Триває передплатна кампанія
на II півріччя 2026 року.

Передплата здійснюється
в усіх відділеннях Укрпошти
та безпосередньо в редакції
тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

Відкритий бізнес українських політиків

Політики, зокрема народні депутати в Україні, ніколи не були бідними, але враховуючи нинішній стан країни, їхні статки викликають питання. І хоча філософія бізнесу і політичного буття загалом розходяться в своїй суті, в багатьох країнах є чимало зворотних прикладів. Взяти хоча б США, Англію чи інші заможні країни. Редакція ЮВУ отримала аналітичні дані центру YouControl, у яких проаналізовано декларації народних депутатів за 2024–2025 роки.

Цікавим є те, що на фоні військових подій та економічної скрути декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування вказують на динамічне отримання статків. Так, станом на 08.06.2026 року у ВРУ серед 390 депутатів 11 обранців не мають оприлюднених декларацій, а 3 нових нардепів загалом не подавали декларації.

У найбагатшій фракції «Європейська Солідарність», сукупний дохід за 2025 рік склав 4,1 млрд грн, що на 13% менше у порівнянні з 2024 роком. Дохід цієї фракції становив близько 68% від загального доходу всіх членів парламенту за 2025 рік. 98% від загального доходу фракції та більш ніж 66% від доходу всіх чинних народних депутатів складають доходи та грошові активи Петра Порошенка (824,4 млн грн).

Фракція «Слуга Народу» має сукупний дохід 762,7 млн грн, що на 10,5% більше, ніж роком раніше. Зростання доходів зафіксовано у понад половини депутатів фракції — 133 народних обранців. Найбільший приріст доходів продемонстрували Олег Семінський (+ 6,2 млн грн, або 831,5%) та Руслан Горбенко (+ 27,7 млн грн, або 799%). Трійка лідерів за сумою сукупного доходу тут виглядає наступним чином: Андрій Герус — 95,5 млн грн; Руслан Горбенко — 31,1 млн грн, що майже у 9 разів більше, ніж у 2024-му; Жан Беленюк — 29,69 млн грн. Це більш ніж на 11 млн грн перевищує показник попереднього року.

Депутатська група «Партія «За майбутнє» має сукупний дохід 309,2 млн грн, що на 62% менше, ніж у 2024 році. Депутатська група «ДОВІРА» — 276,4 млн грн, що майже на 16% більше ніж у 2024 році.

Депутатська група «Платформа за життя та мир» — понад 189 млн грн доходу, що майже на 18% більше ніж в 2024 році. Зокрема, нардеп Суркіс задекларував найбільшу суму грошових активів серед всіх членів цієї депутатської групи в розмірі 688,3 млн грн.

У фракції «Батьківщина» сукупний дохід у розмірі 134,6 млн грн, що є на 20% більше ніж у 2024 році.

Серед позафракційних сукупно задекларували 126,4 млн грн доходу, що на 7,7 млн грн менше, ніж у 2024 році.

Депутатська група «Відновлення України» має сукупний дохід 84,8 млн грн, що майже на 35,8% менше, ніж у 2024 році. Найбільше скорочення у гривневому еквіваленті (– 41,4 млн грн) зафіксовано у Вадима Столара. Хоча він залишається лідером «Відновлення України» за рівнем доходу із показником 44,3 млн грн.

А фракція «ГОЛОС» має сукупний дохід 75,2 млн грн, що на 78% більше ніж у 2024 році. Також на 12,4 млн грн зросла загальна сума грошових активів її членів. Трійка лідерів «ГОЛОСу» за сумарним доходом у 2025 році:

- Юлія Сірко (14,1 млн грн);
- Роман Костенко (11,2 млн грн);
- Наталія Піпа (9,2 млн грн).

Ми практично не надаємо дані про отримані доходи окремими депутатами, хоча саме тут є цікаві дані звідки й коштом яких активів успішними бізнесменами стали або вже були народні обранці. Загальний висновок, на нашу думку полягає в тому, що багатіям не місце у ВРУ. До того ж загальний депутатський склад має бути значно скорочений на фоні скорочення населення нашої країни.

Підготував Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

6 липня —
Павло ФРИС,
член-кореспондент
НАПрНУ, професор,
завідувач кафедри
Прикарпатського НУ
ім. В. Стефаника, д.ю.н.

13 липня —
Ірина ГЛОВЮК,
адвокатка, професор-
ка, член НКР при
Верховному суді, д.ю.н.

14 липня —
Микола МЕЛЬНИК,
суддя Конституційного
Суду України у відстав-
ці, заслужений юрист
України, д.ю.н.

18 липня —
Анатолій ГЕТЬМАН,
професор, академік
НАПрНУ, ректор НЮУ
ім. Ярослава Мудрого,
д.ю.н.

19 липня —
Надія ДАНИЛЕВИЧ,
суддя Касаційного
адміністративного су-
ду у складі Верховного
Суду у відставці

28 липня —
В'ячеслав ТУЛЯКОВ
професор, правозна-
вець, спеціаліст у галу-
зі кримінального пра-
ва, кримінології та ві-
ктимології, д.ю.н.

Колективи видавництва «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай вас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зіграє тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ ЗАКОНОТВОРЕННЯ

В центрі уваги залишається декриміналізація порно

Продовжуємо розбиратися, що насправді пропонує законопроект №15294. Виникають коментарі, думки, роз'яснення. Своїми думками ділиться Ірина Яковець, консультантка Легалайф-Україна / Legalife-Ukraine, докторка юридичних наук, яка пояснила, чому декриміналізація — це насамперед про захист прав людей, а не про «вседозволеність».

Так, після декриміналізації людина, яка працює в цій сфері, може вимагати трудового договору. Може звернутися до інспекції праці. Може подати до суду. Може звернутися по допомогу без страху бути самою притягнутою до відповідальності. Декриміналізація — це захист працівників, а не вседозволеність для роботодавців.

Водночас журналісти наводять історії, які показують абсурдність чинного законодавства. Наприклад, пара з Черкащини зареєструвалася на вебкам-платформі та намагалася продавати сексуальний контент. Але через кілька місяців до них прийшла кіберполіція з обшуком, конфіскувала телефони та комп'ютер. Суд визнав обох винними за статтю 301 ККУ і вони отримали по три роки позбавлення волі умовно та річну заборону працювати у сфері інтернету й медіа. Саме такі справи демонструють, чому дедалі більше юристів, правозахисників і народних депутатів говорять про необхідність змінити закон: кримінальне право має переслідувати злочин, а не контент між повнолітніми людьми.

Верховна Рада підтримала в першому читанні законопроект, яким посилюється відповідальність за виготовлення і розповсюдження дитячої порнографії та декри-

міналізується — щодо дорослого контенту. Законопроект підтримав 231 народний депутат. Проти проголосувало 8 депутатів, троє утрималися. Підтримана редакція законопроекту залишає або посилює відповідальність за збут і розповсюдження порнографічних матеріалів малолітнім та неповнолітнім особам, а також за примушення будь-якої особи до участі в створенні порнографії.

Водночас створення порнографічних матеріалів з повнолітніми учасниками, а також їхнє розповсюдження для повнолітніх глядачів перестане вважатися злочином. Також йдеться про посилення відповідальності за примушування повнолітньої особи до участі в порнографії — у законопроекті зазначається позбавлення волі на 3-7 років замість пробачного нагляду чи обмеження волі до 3 років.

Одна з цілей законопроекту — запобігання корупції, адже правоохоронні органи часто «кришують» порнобізнес, не звертаючи уваги на його діяльність за регулярні хабарі. Отже, декриміналізація просто прибирає кримінальне покарання за ввезення, виготовлення та зберігання порнографічного контенту, якщо це відбувається за згодою повнолітніх осіб і без мети розповсюдження серед дітей.

■ ВІЛЬНИЙ БІЗНЕС

Програмне забезпечення з країни-агресора дозволено

Верховна Рада відхилила законопроект № 13505, який мав заборонити використання програмного забезпечення з країни-агресора.

Документ передбачав штрафи для бізнесу у розмірі 2% від річного обороту за порушення цієї заборони. Наразі покарання за використання таких програмних продуктів не запроваджуватимуть.

При цьому передбачалось застосування фінансових санкцій у вигляді штрафу у розмірі 2% від загального річного обороту суб'єкта господарювання у разі порушення вимог щодо заборонених продуктів.

■ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК

ЄС продовжив захист для українців до 2028 року

Про те для нових заявників на тимчасовий захист у ЄС запровадять додаткову умову — вони повинні будуть підтвердити виконання своїх військових обов'язків в Україні.

Країни Європейського Союзу домовилися продовжити дію механізму тимчасового захисту для громадян України до 4 березня 2028 року. Водночас надалі цей статус надаватиметься лише тим українцям, які виконали свої військові обов'язки перед державою. Про це повідомили на сайті Ради Європейського Союзу.

У заяві ЄС наголошується, що з огляду на зміну оборонних потреб України тимчасовий захист надалі надаватимуть лише тим, хто виконав свої військові обов'язки на території України. Водночас це обмеження стосуватиметься лише нових заявників. Воно не поширюватиметься на українців, які

вже користуються тимчасовим захистом у країнах Євросоюзу.

Для підтвердження виконання військових обов'язків заявники мають надати відповідні документи. Зокрема, це може бути паспорт із відміткою українських органів про законний виїзд з України або документ у паперовій чи електронній формі, який підтверджує звільнення від військових обов'язків чи їх виконання.

До цього тимчасовий захист для українців був продовжений до 4 березня 2027 року. Від березня 2022 року такий статус у Європейському Союзі отримали понад 4 мільйони переміщених осіб з України.

■ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Аудит системи ТЦК

Масштабні перевірки ТЦК по всій країні — це не просто правильний крок. Це запізнена, але необхідна реакція держави на системну кризу, яку роками ігнорували.

Марина СТАВНІЙЧУК,
політикиня, заслужена юристка України,
громадська діячка, к.ю.н.

561 інспекція, 208 зафіксованих порушень, сотні адмінпротоколів і кримінальних проваджень — це лише верхівка айсберга. Насправді мова йде про глибоку деградацію системи мобілізації, яка формувалася не один місяць і стала прямим наслідком проваленої управлінської політики попереднього керівництва Міноборони.

Треба чесно сказати: саме безконтрольність, силові методи, «бусифікація», ігнорування базових прав людини довели систему до стану, коли вона почала працювати проти держави. Бо мобілізація без довіри — це не мобілізація, це примус, який руйнує мотивацію.

І тут є ще більш тривожний сигнал. Понад 300 тисяч кримінальних проваджень за СЗЧ і дезертирством — це не просто статистика.

Це наслідок. Прямий і жорсткий. Людина, яку принизили, зламали процедурно і морально, не буде воювати ефективно. Вона буде шукати спосіб піти. Саме тому нинішні перевірки — це не про «покарати окремих винних». Це про демонтаж старої, токсичної системи.

Сьогодні є шанс: очистити ТЦК від корупції та свавілля; покарати тих, хто дискредитував державу; і головне — перезапустити мобілізацію як легітимний, зрозумілий і справедливий процес. Нове керівництво Міністерства оборони отримує не просто виклик — воно отримує точку перезавантаження. Але без реального очищення системи ця реформа буде неможливою. Повернення мобілізації в правове поле — це вже не питання іміджу. Це питання боєздатності армії. І питання виживання держави.

■ ВИНОРОБСТВО

Захист української спадщини Криму

Як протидіяти привласненню росією об'єктів інтелектуальної власності та української виноробної спадщини в Криму?

Ці та інші питання обговорили під час зустрічі у Представництві Президента України в Автономній Республіці Крим, присвяченій захисту прав інтелектуальної власності. У зустрічі з Ольгою Куришко та командою Представництва від УКРНОІВІ/ІР взяли участь директорка УКРНОІВІ Олена Орлюк та перший заступник директора Богдан Падучак.

За словами О. Орлюк, росія системно намагається привласнити не лише матеріальні ресурси тимчасово окупованих територій, а й нематеріальні активи, репутацію та історичну спадщину українських територій. «У сфері інтелектуальної власності це проявляється, зокрема, у незаконному використанні та реєстрації росією українських географічних позначень і назв, пов'язаних із Кримом. Йдеться про такі відомі назви, як «Балаклава», «Магарач», «Новий Світ», «Меганом», а також про інші назви, які росія намагається використовувати як «регіональні бренди» так званих «нових регіонів», — зазначила директорка УКРНОІВІ.

Окремої уваги потребує питання використання міжнародних систем реєстрації та інформаційних баз даних. При цьому важливо продовжувати діалог із ВОІВ щодо можливих механізмів реагування на конкретні випадки та не допустити подальшого використання цих систем для легітимізації незаконного привласнення росією українських об'єктів інтелектуальної власності. Це стосується, зокрема, міжнародних систем Lisbon та Madrid, через які можуть подаватися заявки щодо географічних позначень і торговельних марок.

Іншим важливим напрямом обговорення стала необхідність формування консolidованої позиції щодо належності виноробної спадщини Криму до українського історичного, культурного, наукового та економічного простору, зокрема для її представлення міжнародній аудиторії. Зустріч стала майданчиком для фахового та предметного обговорення актуальних викликів, пов'язаних із захистом української виноробної продукції та виноробної спадщини тимчасово окупованих територій, документуванням порушень і протидією незаконному їх привласненню.

Підготовлено за матеріалами УКРНОІВІ

Відлуння події що відбулося в Капітанівці

24 липня росія завдала удару балістикою по приватному полігону в селі Капітанівка Бучанського району Київської області. Три «Іскандера» з півночі та дві надзвукові протикорабельні ракети «Онікс» з півдня, уточнив речник Повітряних сил Юрій Ігнат. У цей момент на полігоні тривала виставка озброєння Defense Demo Day & Defense Expo «Критично захищено»: представники оборонних виробництв демонстрували, за гіркою іронією, «комплексні рішення для захисту критичної інфраструктури від сучасних повітряних загроз». Підсумок: щонайменше десять загиблих, близько ста поранених, 27 пошкоджених приватних будинків, 44 розбиті автомобілі. І одне питання, яке тепер ставить у забудови та чому анонс цього збору висів у відкритому доступі?

Організатором заходу виступила Асоціація виробників безпілотних систем та супутніх технологій «Армада». Очолює її Василь Гончарук. І ось тут починається найцікавіше. До приходу у сферу безпілотних технологій діяльність Василя Гончарука була переважно пов'язана з громадськими організаціями, футбольними проєктами та громадськими радами. Ми перевірили. Все виявилось навіть цікавішим.

Олег ЧЕСЛАВСЬКИЙ,
журналіст, блогер

Двадцять років громадського активізму

Біографія Василя Віталійовича Гончарука, 1979 року народження, до певного моменту читається як типова кар'єра професійного громадського діяча. У 2004 році — диплом КПП за спеціальністю «менеджмент організацій». У 2014-му він створює й очолює громадську організацію «Наша Оболонь». У 2015-му стає президентом ГО «Футбольна асоціація жінок м. Києва». Далі за списком: дитячо-юнацька футбольна академія «Атекс», «Молодіжний центр комунікацій», дитячий спортивно-танцювальний клуб «Реверс» у Рівненській області, благодійні фонди «Очі війни» та «Розвиток дівочого футболу». Він заступник голови Асоціації футболу Києва, куратор комітету з жіночого футболу та футболу інвалідів.

Паралельно — класична для цього жанру лінія громадських рад. З 2017 року Гончарук входить до складу Громадської ради при Міністерстві юстиції, керує громадською радою при Оболонській райадміністрації, а згодом створює й очолює «Київську громадську платформу неурядових організацій» — структуру, що співпрацює з Офісом Ради Європи. У 2018-му отримує другу вищу освіту — магістра державного управління в Національній академії при Президентіві України. У реєстрах за ним значиться і

ФОП зі спеціалізацією «будівництво житлових і нежитлових будівель» у селі Воропаїв на Київщині, і припинений ФОП у черкаській Шполі з видом діяльності «надання інших індивідуальних послуг».

Жіночий футбол, танцювальний клуб, громадські ради, платформа неурядових організацій. Ані авіаційного інституту, ані конструкторського бюро, ані бодай радіогуртка. Запам'ятаймо це.

Жовтень 2023-го: переродження

6 жовтня 2023 року в Києві реєструється ТОВ «Інженерно-технічне виробниче підприємство «Армада» зі статутним капіталом 100 тисяч гривень. Основний вид діяльності: виробництво повітряних і космічних літальних апаратів. Пікантна деталь з історії реєстраційних змін: першим директором компанії значився Віктор Криворучко, а співвласницею і бенефіціаром — Марія Висоцька. У серпні 2024 року Висоцька виходить зі складу засновників, її частка переходить Гончаруку, і він стає одноосібним власником та директором. Юридична адреса переїжджає з київського офісу на вулиці Павлівській до індустріального парку «Малин — Захід» у Житомирській області.

А тепер фінансова звітність, яка говорить голосніше за будь-які пресрелізи. 2024 рік: у компанії один працівник, виручка у звіт-

ності відсутня. 2025 рік: дохід 96,9 мільйона гривень при 15 працівниках. Вражаючий зліт? Дивимося далі. Чистий прибуток при цих 97 мільйонах — 776 тисяч гривень. Рентабельність — 0,8 відсотка. Активи всього підприємства, що «виробляє літальні апарати», — 4 мільйони гривень. Тобто через компанію за рік проходить майже сто мільйонів, а осідає в ній менше відсотка, і жодного накопичення виробничої бази не відбувається. Перший квартал 2026 року: 26,4 мільйона доходу, 35 працівників і чистий збиток у 930 тисяч гривень.

Будь-який фінансовий аналітик скаже, як називається юридична особа з вибуховою виручкою, мікроскопічною маржею, символічними активами та нульовою передісторією. Це операційна прокладка: структура, через яку проходять гроші, але в якій не залишається ні прибутку, ні власності. Хто в такому разі є реальним вигодонабувачем обороту — питання, на яке реєстри відповіді не дають. Зате його зобов'язані поставити правоохоронці.

Гроно компаній за два роки

ІТВП «Армада» — не єдине перевтілення футбольного функціонера. За останні два роки навколо Гончарука, за даними реєстрів, виросло ціле гроно юридичних осіб оборонного профілю: ТОВ «Дрон С» (виробництво літальних апаратів), ТОВ «Вінгквадро» (те саме), ТОВ «КМБ-УА» (неспечіалізована оптова торгівля), ТОВ «КОР МПШН ЕСЕН-ШЕЛС» (виробництво військових транспортних засобів). Ще у трьох компаніях — «АВІА ЮА», «ІТ-ДРОН» та будівельній «П-9» — він значиться колишнім власником або бенефіціаром: частки були й кудись пішли.

Людина, яка двадцять років займалася двордовим футболом і громадськими радами, за два роки війни стала власником і керівником пів дюжини компаній у найзакритішій і найгрошовитішій галузі країни. Таке, звісно, буває. Питання лише, в кого і чому.

Асоціація з пропискою на Банковій

8 квітня 2025 року ця конструкція отримує представницьку надбудову: реєструєть-

ся Асоціація виробників безпілотних систем та супутніх технологій «Армада». Юридична адреса: Київ, вулиця Банкова, будинок 12. Так, та сама вулиця. Символічніше було б прописатися хіба що в самій будівлі Офісу Президента.

Список із шістнадцяти засновників асоціації заслуговує на окремий розбір. Серед них — власне ТОВ Гончарука «ІТВП «Армада» та його ж «Дрон Секюріті»: тобто голова асоціації значною мірою заснував асоціацію сам собі, а потім сам себе очолив. Поруч — компанії з промовистими назвами: «Оборонний кластер «Сила та Честь», «Товариство оборонних рішень», «БСК Ботс», «Бандероль», «Фенікс Груп ЮА Лімітед», благодійний фонд «Місія за Україну». І перлина колекції: ТОВ «Європа Телеком», зареєстроване ще 2001 року, з одним працівником, збитками у звітності за обидва останні роки та видом діяльності, заміненим з «комплексного обслуговування об'єктів» на «виробництво повітряних і космічних літальних апаратів». Виробник, так би мовити, повного циклу.

При цьому сама асоціація часу не гаєла. Вже влітку 2025 року «Армада» увійшла до числа засновників Української Ради зброярів — галузевого об'єднання, головою правління якого став радник Президента України зі стратегічних питань, ексміністр стратегічних галузей промисловості Олександр Камишин. Василь Гончарук увійшов до складу правління Ради та з трибуни міркував про те, що Україна має змінити «світову візитівку з аграрної країни на високотехнологічну». Дистанцію від громадської ради при Оболонській РДА до президії поруч із радником Президента було подолано за неповні два роки.

Виставка, яку неможливо було не помітити

Проект «Критично захищено» асоціація презентувала в Києві ще 3 червня, потім просувала його на форумі Security 2.0. Демонстраційний день 24 липня анонсувався публічно: точної локації в анонсах не було, але дата, тематика і склад учасників — були. Після удару анонси зі сторінок «Армади» в соцмережах зникли. Українська Рада зброярів поспішила уточнити, що захід організовувала не її команда, а організатори, мовляв, «максимально дотримувалися інформаційної гігієни». Десять загиблих і сто поранених — це, вочевидь, і є ціна такої гігієни.

Історія, на жаль, повторюється майже до слівно. У серпні 2023 року російська ракета вдарила по центру Чернігова, де проходила

виставка виробників дронів: семеро загиблих, серед них шестирічна дитина, понад 140 поранених. Тоді теж з'ясовували, хто погоджував, хто знав і звідки стався витік. Офіційних результатів того розслідування суспільство так і не побачило. Висновків, як показала Капітанівка, не зробив ніхто.

Генеральний прокурор Руслан Кравченко повідомив, що за фактом удару відкрито провадження про порушення законів та звичаїв війни, а паралельно — провадження за частиною 3 статті 367 Кримінального кодексу: можливе неналежне виконання службових обов'язків під час організації та проведення заходу, що призвело до загибелі людей та інших тяжких наслідків. Війна, наголосив генпрокурор, не звільняє від відповідальності за управлінські рішення.

Питання, на які доведеться відповісти

Слідству належить з'ясувати, хто обрав відкритий полігон серед житлової забудови, хто погоджував захід з військовою адміністрацією і чи погоджував узагалі, чому анонси висіли в публічному доступі і як про локацію дізнався ворог. Але є і другий ряд питань, без відповіді на які перший залишиться висіти в повітрі.

Звідки в громадського діяча з футбольно-танцювальною біографією за два роки взявся розсип оборонних компаній? Чиї майже сто мільйонів гривень пройшли 2025 року через підприємство з активами в чотири мільйони та рентабельністю 0,8 відсотка? Хто такі Віктор Криворучко і Марія Висоцька, які стояли біля витоків ІТВП «Армада», і чому вони тихо розчинилися зі структури власності напередодні її злету? Хто забезпечив асоціації з саморобним засновництвом прописку на Банковій і місце в президії поруч із радником Президента? І головне питання, яке в таких схемах завжди ставлять останнім, хоча ставити його треба першим: чи є Василь Гончарук самостійною фігурою української оборонки — чи лише публічним обличчям, за яким стоять люди, що воліють не світитися ні в реєстрах, ні на полігонах?

На полігоні в Капітанівці 24 липня цих людей, судячи з усього, не було. Там були інженери, виробничники, військові. Десятеро з них додому не повернулися. І тепер держава, яка роками замилювало спостерігала за «динамічним розвитком оборонних асоціацій», зобов'язана назвати на імена всіх, хто цей розвиток організовував. Включно з тими, хто тримав не прапор, а касу.

Міни потрібні, щоб калічити

Засновник фонду Digger Фредерік Герн: «Сучасні міни потрібні не так для того, щоб вбивати, скільки для того, щоб калічити».

Міна, яку він тримає у руках, своїми розмірами навряд чи перевершує сигаретну пачку. На вигляд непримітна, дешева і далеко не завжди, до речі, смертельна. Логіка проста: поранених солдатів потрібно евакуювати. А той, хто їм приходить на допомогу, сам ризикує наступити на міну.

За оцінками ООН, в Україні замінено або перетворено на небезпечну зону боєприпасами, що не розірвалися, близько однієї п'ятої території всієї країни. Величезні сільськогосподарські площі стають через мінну небезпеку непридатними для використання. У громаді Таван у регіоні Бернська Юра на заході кантону Берн фонд Digger будує машини, які допомагають розмінуванню.

«Дистанційно керований мінний трал Digger, розчищає чагарник та іншу рослинність, переорює ґрунт і при цьому знищує до 98%», — пояснює керівник фонду Digger. Машина повільно просувається вперед. Потім відбувається вибух: спрацювала протитанкова міна. Але машина продовжує рух, як ні в чому не було. Ті міни, що залишаться, повинні знешкоджувати сапери. Така робота може просуватися в тридцять разів швидше: «Машина робить саме розмінування безпечнішим, швидшим і дешевшим».

Міношукач компанії Digger ретельно опрацьовує поле в Україні. У майстерні Digger механік шліфує капот із спеціальної сталі. Летять іскри. Невелика команда фахівців збирає тут усі машини вручну. Одна така машина для розмінування коштує більш ніж 600 тисяч франків. «Український уряд раптово повідомив, що йому потрібно сто машин на рік», — згадує Фредерік Герн. Насправді таке завдання на базі підприємства в Тавані, зрозуміло, нездійсненне. Але тепер такі машини виробляють інші фірми.

Фонд Digger не ставить собі за мету отримання прибутку, він розробляє свої машини виключно для гуманітарних операцій. Як відомо, США скорочують фінансування гуманітарної допомоги, і все ж таки він переконаний, що робота продовжиться.

Зменшення витрат на правничу допомогу

Фізична особа звернулася до суду з позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в м. Києві, у якому просила визнати протиправними дії щодо обмеження граничного розміру збільшення пенсії в результаті її перерахунку та зобов'язати не обмежувати розмір збільшеної пенсії.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково, зобов'язано відповідача здійснити виплату пенсії позивачу з урахуванням індексації, без обмеження її максимального розміру, з урахуванням раніше виплачених сум, та стягнуто на користь позивача за рахунок бюджетних асигнувань витрати зі сплати судового збору в розмірі 900,00 грн.

Позивач подав до суду першої інстанції заяву про ухвалення додаткового рішення про стягнення з відповідача на його користь витрат на правничу допомогу в розмірі 6000,00 грн. Додатковим рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, стягнуто на користь позивача витрати на професійну правничу допомогу в розмірі 3 000 грн. Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, додаткове судове рішення скасував, здійснив розподіл судових витрат: стягнув за рахунок бюджетних асигнувань суму в розмірі 6 000,00 грн.

Отже, принцип співмірності розміру витрат на професійну правничу допомогу повинен застосовуватися відповідно до вимог частини шостої статті 134 КАС України за наявності клопотання іншої сторони. Це означає, що відповідач зобов'язаний навести обґрунтування та надати докази щодо неспівмірності заявлених судових витрат із заявленими позовними вимогами, подавши відповідне клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги, а суд, керуючись принципом співмірності, обґрунтованості та фактичності, вирішує питання щодо розподілу судових витрат, керуючись критеріями, закріпленими у статті 139 КАС України.

Розгляд справи без участі адвоката

Суд може розглянути справу без участі адвоката, якщо компенсує це іншими процесуальними засобами — залежно від складності справи й наявних пояснень. Рішення про проведення розгляду повністю або частково за відсутності адвоката суд приймає, виходячи з усіх обставин провадження: складності обставин справи або правових питань, наявності викладених раніше позицій, наявності інших адвокатів, пояснення обвинуваченої особи. У разі проведення розгляду без адвоката суд має максимально компенсувати його відсутність іншими процесуальними засобами. Так, позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає безпідставними висновки суду апеляційної інстанції про те, що обвинувачений та його захисники зловживають правом на відкладення судового розгляду і в такий спосіб бажають затягнути строки апеляційного розгляду. Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС: необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеному у постанові колегії суддів Третьої судової палати ККС від 05.07.2023 (справа № 722/889/21, провадження № 51-2038км23). Позиція ОП ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій. Обґрунтування позиції ОП ККС. ОП ККС вказала, що, крім зобов'язання за ст. 6 ЄКПЛ забезпечити обвинуваченій особі право на захист, Україна має також зобов'язання за ст. 2 ЄКПЛ, що гарантує право на життя.

У цій справі перед апеляційним судом постала проблема узгодити обов'язок за ст. 2 ЄКПЛ зробити все необхідне, щоб особа, якщо її винуватість буде доведена, була притягнута до відповідальності, – з одного боку, і право обвинуваченої особи мати кваліфіковане юридичне представництво в суді апеляційної інстанції, – з іншого.

На час розгляду в апеляційній інстанції засудженого представляли чотири захисники, з яких двоє останніх подали апеляційну скаргу в інтересах засудженого. Апеляційний розгляд цього кримінального провадження відкладався 8 разів, оскільки захисники, завчасно повідомлені про дату розгляду, в судові засідання не з'являлися.

Оцінивши ці обставини, ОП ККС робить висновок, що апеляційний суд докладав усіх можливих зусиль для того, щоб розгляд справи відбувся вчасно і з дотриманням права обвинуваченого бути представленим захисником.

ОП ККС зазначає, що засуджений достеменно знав про скорий сплив строку давності. Проте, в період апеляційного розгляду він відмовляється від допомоги трьох захисників, деякі з яких здійснювали його захист протягом тривалого часу і були добре обізнані з обставинами його справи. Обвинувачений не міг не розуміти, що звільнення ним адвокатів, які добре знайомі з його справою, за два тижні до спливу строку давності, призведе до того, що він або залишиться без юридичного представництва, або отримає адвоката, який у дуже короткий строк буде змушений вивчити справу і підготуватися до апеляційного розгляду. Відмова від захисника або його заміна вимагають дуже серйозних причин, однак засуджений ні в апеляційній інстанції, ні в касаційному суді так і не зміг пояснити причини звільнення ним адвокатів. Такі дії і рішення засудженого давали апеляційному суду підстави вважати, що сторона захисту маніпулює процесуальними правами з метою дочекатися спливу строку давності.

Підготувала адвокатка **Ольга КОВАЛЬСЬКА**, за матеріалами AdvokatPost

Спростування міфів про адвокатуру

На сайті *advokat-petition.com.ua*, що збирає підписи за скликання позачергового з'їзду адвокатів України, розміщено декілька дуже гучних тверджень, які дуже легко перевірити і не складно спростувати.

Міф про «Паралізовану Вищу раду правосуддя»

З 2022 року адвокатура не делегує членів до Вищої ради правосуддя та КДКП, де адвокати мають бути конституційно представлені. Це блокує роботу ключових інституцій і гальмує судову реформу.

Факти. Вища рада правосуддя (ВРП) складається з 21 члена: по 10 — за квотою з'їзду суддів, по 2 — за квотами з'їзду адвокатів, всеукраїнської конференції прокурорів, з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ, Президента України та Верховної Ради України, а також Голова Верховного Суду за посадою. Відповідно до Закону України «Про Вищу раду правосуддя», ВРП вважається повноважною за умови обрання (призначення) щонайменше п'ятнадцяти її членів, серед яких більшість мають становити судді.

За офіційними даними ВРП, станом на 10 березня 2026 року, коли до складу увійшли нові члени, у складі Ради налічувалося 19 членів із чинними повноваженнями та 2 вакантні місця — саме ті два місця, які має заповнити з'їзд адвокатів. Це означає, що навіть за відсутності обраних адвокатурою членів чисельний склад ВРП на чотири особи перевищував мінімальний поріг повноважності. Твердження про «паралізовану» Раду цим фактом не підтверджується: відсутність двох членів за квотою адвокатури є проблемою представництва адвокатської спільноти в цьому органі, а не доведеним фактом блокування його роботи.

Щодо другого органу, згаданого в тезі, — Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП, а не органу адвокатського самоврядування, як могло б здатися з формулювання) — ця комісія складається з 11 членів: 5 за квотою всеукраїнської конференції прокурорів, 2 — науковці за квотою з'їзду представників юридичних ВНЗ і наукових установ, 3 — за призначенням Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, й 1 — адвокат за квотою з'їзду адвокатів України. Ця остання позиція залишається незаповненою через відсутність з'їзду. Проте сама комісія у грудні 2024 року відно-

вила роботу й обрала керівництво (голову, заступника голови та секретаря) — тобто відсутність одного члена з 11 не завадила органу функціонувати.

Чому вакансія існує — і чому це не «відмова» адвокатури

«Адвокат Пост» вже детально аналізував це питання: скликання з'їзду адвокатів України у звичайному, форматі «мирного часу», передбаченому статтями 47 і 54 Закону України № 5076-VI, є юридично неможливим під час дії воєнного стану через пряму законодавчу заборону на масові зібрання (частина п'ята статті 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»). На відміну від суддівського корпусу, для якого Законом України № 2461-IX від 27.07.2022 запроваджено дистанційний формат проведення зборів і з'їзду, аналогічного законодавчого рішення для адвокатури досі не ухвалено. Повноваження чинних органів адвокатського самоврядування у цей період зберігаються на підставі рішення Ради адвокатів України № 69/2020 про безперервність їх діяльності — і законність цього рішення тричі підтверджена судами різних інстанцій (справи № 260/2748/25, № 260/5601/23 і № 120/15288/25).

З'їзд адвокатів уже скликаний — не вистачає лише змін до закону для його проведення

Теза про «блокування» ключових інституцій замовчує ще одну обставину: рішення про скликання з'їзду адвокатів України фактично вже ухвалено. У відповіді голови НААУ та РАУ Лідії Ізовітової від 22.09.2023 № 1656/0/2-23 на звернення ВРП прямо йдеться про рішення «Про скликання Шостого з'їзду адвокатів України» — з умовою повідомити конкретну дату, час і місце проведення після завершення чи скасування воєнного стану. Тобто з формальної точки зору з'їзд не «не скликається» — він скликаний, а дата його фактичного проведення поставлена в залежність від об'єктивної обставини, яку органи адвокатського самоврядування не контролюють: завершення

дії воєнного стану або ухвалення законодавцем безпечного (дистанційного чи гібридного) формату його проведення, аналогічного тому, що вже діє для суддів.

Це означає, що позиція адвокатської спільноти не є відмовою від виконання конституційного обов'язку, а є умовним рішенням, виконання якого відкладене до настання однієї з двох подій: або зняття прямої законодавчої заборони на масові зібрання, або ухвалення профільного закону про дистанційний формат (над яким, за наявною інформацією, уже працює НААУ спільно з експертами ССВЕ). Шойно одна з цих умов настане, з'їзд — за вже наявним рішенням про його скликання — підлягає фактичному проведенню без додаткового ухвалення нового рішення про скликання.

Висновок

Теза про «паралізовану» ВРП не відповідає наявним офіційним даним про чисельний склад Ради: 19 із 21 члена станом на березень 2026 року — це вище встановленого законом порогу повноважності (15 членів). Відсутність двох представників адвокатури є реальною проблемою непередставленості, зумовленою об'єктивною неможливістю провести з'їзд під час війни за чинною процедурою, а не «блокуванням» роботи інституції з боку адвокатської спільноти. Рішення про скликання з'їзду вже ухвалено — його фактичне проведення відкладене до завершення дії воєнного стану або ухвалення безпечного законодавчого формату, а не до якогось довільного рішення адвокатури.

Підготував Ігор ГОРОВИЙ,
за матеріалами «Адвокат Пост»

«Добровільність під окупацією»

Верховний Суд змінює стандарт доказування у справах про колабораційну діяльність?

Ізюм — один із районних центрів Харківської області, пробув в окупації трохи більше ніж пів року. За цей час чимало місцевих мешканців опинилися перед вибором, який важко назвати вибором: погодитися працювати з окупантом або зникнути в підвалі. Сьогодні подібні справи проходять через українські суди. За останні три місяці Верховний Суд двічі сказав те, що досі залишалося поза увагою чи навіть суперечило сталій практиці, — добровільність такої співпраці не презюмується, її має довести прокурор. За цими двома рішеннями стоять тисячі проваджень і, зрештою, питання про те, як держава судитиме за життя в окупації.

Дар'я СВИРИДОВА,

адвокатка АО «azones», заслужена юристка України

У практиці застосування ст. 111-1 Кримінального кодексу України склалася мовчазна презумпція, що фактично визначає долі сотень людей, які обіймали «посади» у створених в умовах окупації структурах, а саме: обіймаєш посаду — дієш добровільно, поки не доведеш зворотнє. Формально такої презумпції не існує. Фактично вона працює. Правозахисники фіксують, що умисел і добровільність суди дедалі частіше обґрунтовують самим фактом перебування людини на тимчасово окупованій території й відсутністю спроб її покинути. Тягар доведення непомітно перекинувався на сторону захисту.

Саме цю конструкцію демонтують дві постанови Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 7 квітня 2026 року у справі № 642/1023/23 і від 2 червня 2026 року у справі № 642/1281/23.

Фабули майже дзеркальні. У першій справі колишня працівниця поліції з Ізюма навесні 2022 року обійняла посаду слідчого в окупаційній структурі й до вересня провела там слідчі дії; суд першої інстанції признав їй 15 років за державну зраду і 12 років за колабораційну діяльність, апеляція погодилася. У другій справі фігурував дільничний офіцер, який протягом літа 2022 року обіймав посади «участкового» та «старшого участкового» у створеному в окупації «правоохоронному» органі; вирок суду — 15 років за державну зраду, апеляція знову без змін. І в першому, і в другому провадженні захист послідовно заявляв про фізичний і психологічний примус, погрози, насильство щодо підзахисних в умовах окупації. В обох провадженнях апеляційні суди цю лінію й аргументи захисту фактично оминули. Вер-

ховний Суд скасував обидві ухвали та направив справи на новий апеляційний розгляд.

Позиція Верховного Суду сформульована доволі чітко, що добровільність дій, передбачених ч. 7 ст. 111-1 КК України, є обов'язковою ознакою цього злочину і має бути доведена стороною обвинувачення поза розумним сумнівом. Добровільним визнається зайняття посади з власної волі та за відсутності фізичного чи психічного примусу або крайньої необхідності. Це не пом'якшувальна обставина, про яку згадують наприкінці вироку. Це елемент складу, а отже, за відсутності доведеної добровільності немає й самого злочину.

Сама собою ця теза не є новиною, і Суд зазначає, що висловлював її й раніше. Новим є інше, і саме тут ці рішення виходять за межі рутинного касаційного контролю. Постає непросте, але важливе запитання: чи зобов'язана держава розслідувати погане поведіння, вчинене не її власними агентами, а окупаційною владою в цих справах.

Відповідь Верховного Суду в цих рішеннях — так. Коли особа небезпідставно заявляє про катування чи погане поведіння під час перебування під чужим контролем, у держави виникає позитивний обов'язок за ст. 3 ЄКПЛ провести ефективне розслідування такої заяви. Суд наголошує, що цей обов'язок не обмежується лише випадками поганого поведіння з боку її агентів. В обставинах цих справ він трансформується в обов'язок національних органів ретельно перевірити заяву в контексті обґрунтованості версії про добровільність дій.

Правовим містком тут слугує рішення Європейського суду з прав людини у справі

«Цвік проти Польщі», у якій ЄСПЛ визнав, що використання доказів, здобутих унаслідок катувань, навіть тоді, коли ці дії вчиняють приватні особи, а не представники держави, робить судовий розгляд несправедливим у розумінні ст. 6 ЄКПЛ. Проста й водночас принципова логіка полягає в тому, що заборона катувань є абсолютною, і держава не звільняється від обов'язку реагувати на них лише тому, що катував не її службовець, а представник окупаційних адміністрацій. Тим більше, що численні факти катувань представниками окупаційної влади мешканців територій, захоплених унаслідок російської агресії, уже давно й тривало є предметами розслідувань національних правоохоронних органів України, зокрема через призму запобігання безкарності за вчинення окупантом міжнародних злочинів.

Що не менш важливо, Верховний Суд відмовляється сприймати контекст окупації як певну абстракцію. Він прямо спирається на рішення ЄСПЛ у справі «Україна і Нідерланди проти Росії» від 2025 року, що підтвердило існування скоординованої адміністративної практики катувань на окупованих територіях, а також на тематичну доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини про примушування українських правоохоронців до служби в підконтрольних росії структурах. На цьому тлі заява конкретної людини, яка пережила окупацію міста Ізюм, про те, що її змусили до співпраці, перестає бути голослівною за замовчуванням. Вона стає версією, яку обвинувачення зобов'язане спростувати.

Наслідки для інших справ про колабораційну діяльність. Вищеприписані рішення Верховного суду створюють певні рамки й вимоги до розслідування і розгляду справ про колабораційну діяльність.

По-перше, на особу, яка заявляє про погане поведіння, не можна покладати надмірний тягар доведення. Достатньо надати інформацію, яка принаймні *prima facie* вказує на можливість такого поведіння.

По-друге, формальна письмова заява про катування не є передумовою обов'язку розслідування. Суди намагалися закрити питання посиленням на її відсутність, але так і не

пояснили, до якого саме органу мала звертатися людина в умовах окупації та наскільки це було безпечно й результативно.

По-третє, висновок про добровільність може ґрунтуватися на сукупності непрямих доказів, і не можна відкидати їх лише тому, що жоден свідок не бачив насильства на власні очі.

Промовистим прикладом є один епізод справи, у якій один зі свідків, на чий показання суд послався на обґрунтування винуватості, розповів, що його самого окупанти тричі затримували, катували й імітували розстріл, вимагаючи співпраці. Ця частина його показань у вирокі не була відображена. Обвинувачення використало свідка вибірково, узявши те, що підтверджувало версію обвинувачення, і залишивши поза дужками те, що її підіривало. Верховний Суд цієї вибіркової не пропустив.

На окрему увагу заслуговує процесуальний блок другої з цих справ. Суд визнав необґрунтованою відмову першої інстанції призначити психологічну експертизу, пославшись на Стамбульський протокол як міжнародний стандарт виявлення і фіксації ознак поганого поводження, — коли фізичних слідів насильства вже не залишилося, саме психологічна експертиза стає центральним інструментом підтвердження впливу на волю особи. Невиправданою визнано й відмову в судово-медичній експертизі попри свідчення лікарки, яка особисто фіксувала тілесні ушкодження і пригнічений психологічний стан. Для адвокатів у таких справах це фактично готове обґрунтування відповідних клопотань. Попри все це, мабуть, було б передчасно говорити, що судова практика змінилася. Наразі коректно зазначити, що всередині Верховного Суду оформився певний відкритий розкол підходів.

Аналітичний звіт Центру прав людини ZMINA «Чотири роки «превенції». Які проблеми залишаються у практиці притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність у 2025 році?» показує, що домінуюча касаційна лінія 2025 року була прямо протилежною. Суд неодноразово підтверджував формальний підхід, коли сам факт зайняття посади в незаконному правоохоронному органі в окупації достатній для кваліфікації, а відсутність спроб виїхати з окупованої території трактувалася як свідчення добровільності й лояльності до окупаційної адміністрації. Водночас наприкінці 2025 року з'явилися й зустрічні сигнали. Рішення, у яких Верховний Суд деталізував стандарт доказування, і, що особливо промовисто, окремі думки суддів, які прямо вказали:

можливість окупаційної держави залучати населення до примусової праці сама собою виключає добровільність, а надто широке тлумачення статті про колабораціонізм ставить людину під окупацією перед вибором між зубожінням і тюремним ув'язненням. Проаналізовані вище рішення суду щодо ізюмських справ, мабуть, найсильніший на сьогодні прояв саме цієї зустрічної лінії.

Фактично юристи, які працюють із цією категорією справ, отримали якісні рекомендації щодо доказування. Ідеться про фіксацію заяви про примус на найранішій стадії провадження, про збирання непрямих доказів (свідчень про затримання, медичних звернень, показань щодо ситуації в конкретному населеному пункті, зокрема й звітів міжнародних та правозахисних організацій), про фахове використання психологічної і судово-медичної експертизи відповід-

довне тлумачення в практиці, чи то через зміни до законодавства, ст. 111-1 КК України й надалі дозволитиме переслідувати тих, кого вона взагалі не мала б мати на увазі.

У практиці справ щодо колабораціонізму, як на мене, уже давно йдеться не про поодинокі юридичні кейси, а про масив рішень у рамках державної політики, що буде визначати, як і з чим Україна повернеться на деокуповані території. Так, можна піддатися спокусі й прочитати ці рішення Верховного Суду як певне пом'якшення відповідальності за співпрацю з ворогом. Але, на мою думку, вони такими не є. Вони не легітимізують колабораціонізм, не створюють імунітету для тих, хто служив окупаційній владі, і не звільняють від відповідальності. Вони роблять інше, а саме виводять контекст окупації з категорії певних екзотичних обставин у категорію стандартних елементів процесу доказування. Проку-

Те, як ми судимо сьогодні, визначить, у якій країні ми будемо жити завтра.

но до Стамбульського протоколу й, зрештою, про вміння показати зв'язок між становищем конкретної людини і задокументованою адміністративною практикою катувань на окупованій території. Так лінія захисту про вимушеність перестає бути декларацією і стає доказовою позицією.

Межі кримінально карної поведінки і перехідне правосуддя. Масштаб питання не варто недооцінювати. За даними СБУ, від березня 2022 року до кінця 2025 року слідчі органи безпеки вели понад 8,5 тисяч проваджень за ст. 111-1 КК України, найчисленніші з них стосуються саме зайняття посад. У Єдиному державному реєстрі судових рішень зареєстровано понад 3 тисячі таких вироків. Виправдувальних за весь час, за даними правозахисників, — одинадцять.

Серед викликів у цих справах не лише питання добровільності і примусу, але й питання самих меж кримінально карної поведінки. Правозахисники фіксують, що громадян притягають до відповідальності за працю, якої окупаційна влада за положеннями Женевської конвенції про захист цивільного населення може законно вимагати для забезпечення життєдіяльності (рятувальників, водіїв, пожежників, керівників медичних і комунальних служб тощо). Ізюмські справи стосуються роботи поліцейських, тобто ближчі до ядра карної співпраці, ніж робота лікаря чи пожежника. Проте без належного правового розв'язання цього виклику чи то через послі-

рор не може обмежуватися фіксацією факту перебування особи на посаді, а суд не має права формально відмахнутися від заяви особи про примус. І в цьому їхнє значення, що виводить нас за межі кримінального процесу.

Якщо подивитися поверх процесуальних деталей, ці дві постанови торкаються питання, яке Україні так чи інакше доведеться вирішувати після деокупації — як оцінювати життя на окупованих територіях, не перетворюючи правосуддя на конвеєр і не закладаючи міну під майбутню реінтеграцію мільйонів людей, які вимушено опинилися в окупації. Перехідне правосуддя тримається на здатності держави провести межу між свідомою співпрацею з ворогом і вимушеною поведінкою людей, які опинилися під контролем агресора й часто не мали реального вибору. Якщо цю межу не проводити в політиках держави, кримінальне переслідування накриє не лише відвертих підтримувачів окупанта, але й жертв окупації. Разом з цим руйнується і сама можливість реінтеграції людей, значну частину яких держава заздалегідь розглядає як потенційних злочинців. Хочеться вірити, що суди вищої інстанції формують не лише нові підходи до справедливого правосуддя за наслідками війни, а й цивілізовану рамку державної політики перехідного правосуддя. А також допомагають нам усім тримати фокус — те, як ми судимо сьогодні, визначить, у якій країні ми будемо жити завтра.

Кожна людина повинна про це знати

Ми виходили з Подільської Районної Адміністрації. В це час над Поштовою площею задзвонили дзвони й літали голуби. В цьому передзвоні над Подолом було щось таке, наче перегорнулася сторінка гарного роману: знак, що все буде добре. Ми на правильному шляху.

Наталія КОЗАЄВА,
приватна нотаріус

Починалося все так. Жінка два роки не могла оформити частку в квартирі. Ходила по інстанціях, писала запити, платила «консультантам». А питання вирішувалося у нотаріуса, вона просто не знала, що йти треба саме до нотаріуса.

Таких історій тисячі. Тому ми вирішили: не чекати, поки людина знайде дорогу до нас, а йти до людей самим. Вчора на Подолі відбулася перша зустріч в рамках проекту ЖІНКИ ЗА ЗМІНИ — «Правосвідомість»: ми з Наталією Манойло, нотаріусом та авторкою книги «Нотаріус як особистість», говорили з киянами та працівниками ЦНАПів. Про нотаріальні дії, документи, спадщину, державні програми, активи безвісти зниклих, медіацію. Показали наживо застосунок Мій нотаріус — створений нотаріусами Відділення Нотаріальної палати України в місті Києві для всіх громадян України, безкоштовну правову консультацію просто з телефона. Люди пішли із нашої зустрічі, а нотаріус залишився з ними в телефоні.

Правосвідомість — це не лише знання законів. Це внутрішній компас, який підказує, що справедливо, а що ні. Цей компас потрібен кожному. Людина з правосвідомістю на рівні не підпише документ, якого не розуміє. Не втратить спадщину, бо пропустила строк. Не віддасть гроші шахраям, бо знає, як виглядає законна процедура. Вона приходять до нотаріуса усвідомлено: розуміє, для чого їй ця дія, які будуть наслідки та який пакет документів мати з собою.

А суспільство, де таких людей більшість, — це суспільство довіри: менше спорів, менше судів, менше зламаних доль. Закон, який людина не розуміє і не відчуває, — просто аркуш паперу. Тому працювати треба не з текстами, а з людьми. Такі зустрічі потрібні не тільки громадянам, вони потрібні нам, нотаріусам. Ми почули, що насправді турбує людей. Побачили, де потрібні роз'яснення, а де — зміни в законодавстві. І чесно: коли розумієш, що твої знання комусь реально допомогли розібратися, — це найкраще відчуття у професії.

Щиро дякуємо за ініціативу та підтримку Інні Сілантьєвій, президентці ГО «Жінки за зміни», докторці філософії у галузі права, та Володимирі Наконечному — Голові Подільської РДА. Коли професійна спільнота, громадськість і влада діють разом — правова культура стає реальністю.

Один із подружжя має право на отримання одноразової грошової допомоги

Але тільки який не одружився вдруге

Апеляційний суд скасував рішення про встановлення факту проживання сестри із загиблим братом-військовослужбовцем однією сім'єю. Хмельницький апеляційний суд скасував рішення місцевого суду про встановлення факту проживання однією сім'єю на час відкриття спадщини сестри з братом-військовослужбовцем, котрий загинув при виконанні бойового завдання.

Звертаючись до суду із заявою про встановлення юридичного факту, жінка пояснила, що її брат загинув у 2022 році на Донеччині. До його смерті вони проживали однією сім'єю, вели спільне господарство та були пов'язані спільним побутом. Вона — єдина спадкоємиця після його смерті.

За словами заявниці, встановлення факту проживання однією сім'єю з братом має для неї юридичне значення, зокрема для отримання виплат, передбачених для членів сімей військовослужбовців, які загинули внаслідок участі в бойових діях. Новоушицький районний суд Хмельницької області заяву задовольнив.

Не погодившись із таким рішенням, Міністерство оборони України подало апеляційну скаргу. На думку апелянта, суд першої інстанції не врахував, що встановлення факту проживання заявниці з її братом-військовим однією сім'єю не призведе до виникнення у неї права на одноразову грошову допомогу у зв'язку з його загибеллю.

Апеляційний суд погодився з доводами Міноборони. Колегія суддів зауважила: оскільки брат заявниці загинув у листопаді 2022 року, то на час його смерті текст статті 16-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» було викладено в редакції відповідно до Закону № 2489-IX від 29.07.2022 року: «У випадках, зазначених у підпунктах 1-3 пункту 2 статті 16 цього Закону, право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають батьки, один із подружжя, який не одружився вдруге, діти, які не досягли повноліття, утриманці загиблого (померлого)».

Апеляційний суд зазначив, що встановлення факту проживання заявниці з братом однією сім'єю не має юридичного значення для вирішення питання про призначення одноразової грошової допомоги. Колегія суддів вказала, що заявниця не належить до кола осіб, які мають право на цю виплату. Для виникнення такого права необхідно встановити факт її непрацездатності в розумінні ч. 4 ст. 30 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та факт перебування на утриманні брата. За таких обставин апеляційний суд задовольнив апеляційну скаргу Міністерства оборони України — скасував рішення суду першої інстанції та залишив заяву без задоволення.

«Бездушна» кваліфікація:

Конкретний випадок чи тенденції штучного створення «злочинця-робота»

► ЗАКІНЧЕННЯ. Початок у №14

У зв'язку із сучасними змінами сутності та форм соціальних процесів, а також ускладненням їхнього правового забезпечення, формуються нові теоретичні підходи та практичні рішення, у тому числі на рівні вищих судових інстанцій, які певною мірою видаються нетрадиційними з огляду на усталені засади галузевого правового регулювання, у тому числі у сфері кримінального права. Свої міркування з цього приводу висловлює доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. лабораторії «Інновації у сфері кримінальної юстиції» НУ «Одеська юридична академія» Є. Л. Стрельцов.

«Мені може бути поставлено у відповідальність лише те, що входило до мого умислу, і саме це є головним у злочині».

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель

Кримінальні правопорушення проти власності

Група кримінальних правопорушень проти власності, систематизована у розділі VI Особливої частини КК, є однією з найпоширеніших і найнебезпечніших груп кримінально-протиправних діянь, що посягають на одне з найважливіших соціальних благ — суспільні відносини власності. Саме тому правове регулювання, зокрема кримінально-правова охорона, має особливе суспільне значення, оскільки належне функціонування відносин власності забезпечує стабільність економічної системи держави, сприяє підвищенню рівня добробуту населення та загальному суспільному розвитку. З огляду на об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони відносин власності, певні складнощі застосування відповідних кримінально-правових норм/статей, а також обсяг цієї публікації, зосередимо увагу на основних положеннях зазначеної проблематики.

Отже, система Особливої частини чинного КК складається з двадцяти розділів, побудованих за ознакою родового об'єкта кримінально-правової охорони. Родовий об'єкт (група однорідних суспільних відносин) є головним критерієм систематизації та класифікації кримінальних правопорушень, а назви більшості розділів прямо відобра-

жають сутність цього об'єкта, що має місце у розділі, який аналізується. Водночас у межах кожного розділу здійснюється подальша внутрішня систематизація — поділ на більш «дрібні» групи, що спрямовано на поглиблене розуміння окремих складів кримінальних правопорушень шляхом послідовної дедуктивної оцінки їхніх ознак. Основою такої внутрішньої систематизації традиційно виступає видовий об'єкт кримінального правопорушення. Видовий об'єкт — це група взаємопов'язаних суспільних відносин, що становлять певну частину (підсистему) в межах відповідного родового об'єкта. Наприклад, у розділі II «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» з урахуванням видового об'єкта виокремлюють кримінальні правопорушення проти життя, кримінальні правопорушення проти здоров'я, кримінальні правопорушення, що ставлять під загрозу життя та здоров'я особи тощо. Саме за ознакою видового об'єкта побудовано підсистему практично в усіх розділах Особливої частини.

Лише в одному розділі КК — VI «Кримінальні правопорушення проти власності», критерієм «створення» внутрішньої системи є інший, не видовий об'єкт, що заслуговує на спеціальну увагу. У цьому розділі у якості критерія внутрішньої систематизації використовуються ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопору-

шення, насамперед корислива спрямованість більшості відповідних діянь, зокрема корисливий мотив. У загальному розумінні корисливий мотив — це внутрішнє спонукання особи, що полягає у прагненні отримати матеріальну вигоду (для себе чи інших осіб) або задовольнити майнові потреби за рахунок чужого майна. З огляду на таку корисливу спрямованість усі кримінальні правопорушення у розділі VI традиційно поділяються на три групи: 1) корисливі посягання проти власності; 2) некорисливі посягання проти власності; 3) інші посягання проти власності. У свою чергу, корисливі посягання поділяються, як наступний етап систематизації, з огляду на цю ж корисливу спрямованість, на: а) викрадення та б) корисливі посягання без ознак викрадення. Така система кримінальних правопорушень проти власності є усталеною та відображеною в наукових і навчальних джерелах (див., зокрема: мультимедійний підручник «Кваліфікація окремих видів злочинів». НАВС arm.navs.edu.ua/books/kval-ok-zlochuniv-25-04-207/lectures/lecture_4.html).

Подальше тлумачення загального поняття «викрадення» традиційно має наступну редакцію: протиправне, безоплатне, корисливе вилучення майна з володіння власника чи особи, яка його заміщує, з метою обернення його на користь винного або інших осіб (див.: Є. Л. Стрельцов. Економічні злочини: Теоретичний погляд. Передмова академіка В. В. Сташиса. Монографія. Одеса: Астропринт, 2001 рік; Стрельцов Є. Л. Економічна злочинність в Україні. Курс лекцій. Передмова проф. Мартіна Фінке (Університет Пассау, ФРН), Одеса, Бахва, 1997 рік; Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти. Передмова Джесса Мегхема (іллінойський ун-т, Чикаго, США). Одеса, Астропринт, 2000 рік). Не деталізуючи інших характеристик цього розділу, слід наголосити на одній принциповій обставині: саме корисливий мотив і корислива спрямованість діянь виступають не «звичайною», а системоутворюючою ознакою побудови структури розділу VI «Кримінальні правопорушення проти власності» (див., напр.: Устрицька Н. І.

Корисливий мотив у складах кримінальних правопорушень проти власності. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2025 рік Серія ПРАВО. Випуск 91: частина 4, с. 189 — 193).

Аналізуючи цю проблему, слід звернути увагу на ще одне важливе положення, яке більшою мірою пов'язане із законодавчою технікою викладення тексту законодавства, але водночас підкреслює важливість розуміння такого підходу. Так, відповідно до усталеного правила, кожна кримінально-правова норма/стаття Особливої частини визначає склад кримінального правопорушення, встановлення наявності якого в діянні особи є підставою кримінальної відповідальності. Водночас «зовнішнє» викладення відповідного складу, «оприлюднення» його у тексті диспозиції кримінально-правової норми, може мати різний характер. Традиційно в диспозиції відображається саме кримінально-протиправне діяння як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, тобто зовнішню спостережувані прояви відповідного діяння. Одночасно об'єкт кримінального правопорушення безпосередньо не зазначається в диспозиції кримінально-правової норми, оскільки він випливає з назви розділу, у якому розміщено відповідну кримінально-правову норму/статтю та, можливо, додатково конкретизується через видовий об'єкт. Що ж стосується ознак інших елементів складу кримінального правопорушення, зокрема суб'єкта та суб'єктивної сторони, то тут законодавець не встановлює спеціальних правил. Основна вимога полягає в тому, що текст диспозиції кримінально-правової норми має бути чітким, визначеним і максимально лаконічним, без надмірного термінологічного навантаження. Саме тому лише у випадках, коли окремі ознаки суб'єкта або суб'єктивної сторони потребують спе-

ціального акцентування для їх точнішого розуміння та встановлення, законодавець прямо закріплює їх у диспозиції. У випадках же, коли зміст таких ознак є «зрозумілим всім», їх додаткове текстуальне викладення не є необхідним. У цьому контексті «сумніви» щодо того, що крадіжка, грабіж або розбій не є корисливими посяганнями проти власності лише з тієї підстави, що відповідна ознака прямо не зазначена в диспозиції, видаються щонайменше дискусійними. Адже ці форми викрадення, можливо навіть більшою мірою, ніж інші корисливі кримінальні правопорушення, містять іманентну, очевидну корисливу спрямованість волі винного, що робить додаткове текстуальне дублювання такої ознаки у диспозиції юридично надлишковим.

Тому саме мотив як, умовно кажучи, «первинне» людське бажання та «основа» всієї подальшої поведінки, безумовно, потребує чіткого встановлення. Не діяння і не його результат мають, умовно кажучи, домінувати при загальній оцінці людської поведінки (за всієї їхньої значущості), а саме внутрішній «механізм» формування злочинного наміру, прийняття первинних рішень саме такого спрямування. Лише з урахуванням цього можна бути впевненими, що будь-які заходи кримінально-правового характеру будуть точно «співпадати» з сутністю діяння та характеристиками особи, яка його вчинила. Це, своєю чергою, створює реальні передумови ефективності всього комплексу кримінально-правових заходів, кримінально-правового впливу загалом — від первинної кваліфікації до ресоціалізації такої особи, до чого, зокрема, і прагне держава, застосовуючи заходи кримінально-правового характеру.

Тобто, підсумовуючи викладене в цій частині публікації, слід звернути увагу на те, що практично всі кримінальні правопору-

шення проти власності, систематизовані у розділі VI Особливої частини КК, пов'язані, за великим рахунком, із вилученням майна з володіння власника або особи, яка його «заміщує», порушуючи тим самим фактичне володіння власністю потерпілою особою. Водночас це є лише «першою частиною» кримінально-протиправного посягання проти власності, тобто самим фактом зовнішнього порушення відносин власності. «Друга» частина, яка не менш важлива ніж перша, пов'язана з необхідністю саме детального всебічного аналізу діянь особи (в комплексному розумінні), яка вчинила таке «зовнішнє» порушення відносин власності. Саме таке рішення — поєднання першої (зовнішньої) та другої (внутрішньої) частин, буде свідчити про професійну оцінку такого діяння та дасть змогу проаналізувати такі діяння з правової точки зору максимально повно і точно саме для належної кваліфікації, що надалі буде реалізовано у предметно-необхідні заходи кримінально-правового характеру. Так, якщо вилучення майна з володіння власника здійснюється з корисливим мотивом, у таємній (ст. 185 КК) або відкритій формі (ст. 186 КК), йдеться про конкретні форми викрадення. Якщо ж таке протиправне вилучення майна з чужого володіння здійснюється теж з прямим умислом, з можливістю подальшого розпорядження ним, але без корисливого мотиву, тобто без конкретизованої спрямованості на отримання майнової вигоди або задоволення матеріальної потреби, такі діяння підлягають іншій кваліфікації, наприклад як умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК). Отже, в обох випадках йдеться про протиправне заволодіння чужим майном з метою розпорядження ним на власний розсуд, однак мотив такого діяння має принципове значення для його кваліфікації. Усвідомлення цього дає змогу не лише розмежовувати кримінальні правопорушення проти власності в межах розділу VI, а й, зокрема, чіткіше відмежовувати корисливі кримінальні правопорушення проти власності від корисливих цивільних правопорушень проти власності. У кримінально-протиправних діяннях мотив має бути сформований ще до вчинення відповідних дій, тобто становити основну складову заздалегідь сформованого плану дій, що ще раз підкреслює принципове значення встановлення саме мотиву вчинення відповідних діянь. Відсутність цього певною мірою повертає до положень теорії фікційного (формального) умислу, яка вже відома правовій історії.

Невже існують такі тенденції

Такий аналіз дає підстави звернутися до розгляду більш загальної філософсько-правової проблеми. Безумовно, окремі випадки самі по собі ще не свідчать про зміни в існуючій системі. Водночас не можна виключати, що вони, принаймні на рівні наукового припущення, є певним «відображенням» процесів, які відбуваються у суспільній, зокрема політико-правовій, свідомості, та свідомим або несвідомим проявом сучасної тенденції до «механізації» (об'єктивізації) кримінальної відповідальності. Наслідком такої тенденції може стати поступова відмова від антропологічної теорії вини, або, інакше кажучи, від «монополії на провину», яка традиційно становить одну з визначальних ознак саме кримінального права. Сучасний парадокс, якщо його окреслити узагальнено, полягає у «прагненні» штучно гуманізувати «неживі сутності» (зокрема алгоритми штучного інтелекту та корпоративні структури) через конструювання для них квазі-суб'єктивності, що відбувається (починає відбуватися) паралельно з дегуманізацією реальної людини через спрощення стандартів доказування підходів до встановлення її психічного стану (див. більш детально, Streltsov Ye. *Ukrainian Criminal Law at a Crossroads: In Pursuit of a New Concept or on the Path to Its Erosion?* Jahrbuchs für Ostrecht (видавництво Verlags C.H. Beck, Німеччина). Vol.66. 2025 рік Pp. 13 — 44.

Якщо до цього додати історичні паралелі, пов'язані з практиками Святої Інквізиції щодо «судів над тваринами» як проявів архаїчного об'єктивного підходу, можна припустити, що сьогодні спостерігається своєрідний «зворотний рух», зумовлений технократичним підходом, коли правозастосовники, поступово «звикаючи» до застосування заходів кримінально-правового характеру щодо «бездушних» юридичних осіб в умовах постійного посилення підстав відповідальності, потенційно готові екстраполювати подібний метод і на фізичну особу. У результаті людина фактично ризикує перетворитися із свідомої особи, оцінка поведінки якої повинна здійснюватися з урахуванням її ментальності, її психічного ставлення до вчиненого, на своєрідного «механічного робота», точніше — «злочинця-робота», для якого визначального значення набуває не його ментальна сфера, а виключно зовнішній прояв діяння та заподіяна ним шкода.

Так, очевидно, що діяльність таких «бездушних» суб'єктів, питання встановлення

їхньої відповідальності потребує окремого теоретичного опрацювання та вироблення спеціальних підходів. Водночас у сучасних умовах єдиним шляхом збереження кримінального права як «меча справедливості», а не «батога покарання» є необхідність дотримання основних догм цивілізованого кримінального права та заперечення введення так званого «технократичного правового спрощення». Ці обставини, на нашу думку, свідчать про потребу подальшої розробки сучасних доктринальних засад психоцентричної кваліфікації діянь, відповідно до положень яких кримінальне правопорушення розглядається насамперед як продукт свідомості та волі людини, що потребує, в першу чергу, саме зосередження на внутрішньому змісті діяння, а не на формальній «фіксації» зовнішнього результату.

Висновок

Отже, найбільша суворість кримінальних покарань (позбавлення волі на тривалі строки, у тому числі довічне, конфіскаційні заходи, значні штрафи), що, до речі, прямо підкреслюється в Антикорупційній загальноєвропейській директиві ЄС (Є. Л. Стрельцов. Директива (ЄС) 2026/1021 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2026 року (інформаційно-аналітичний огляд). Юридичний вісник України. № 12 (1571). 1–15 червня 2026 р.), актуалізує, без перебільшення, імперативну вимогу: карально-виправний потенціал держави не може реалізовуватися лише на основі «голого» факту заподіяння шкоди. Об'єктивність і справедливість кримінального правосуддя прямо детермінуються обов'язком першочергово оцінювати внутрішні спонукання та наміри особи, які лише згодом «поєднуються» із зовнішніми проявами поведінки, утворюючи в сукупності кримінально-протиправне діяння, що на наступному етапі підлягає точному зіставленню з конкретним складом кримінального правопорушення. Саме тому максимально точне встановлення ознак суб'єктивної сторони виступає необхідним легітимним підґрунтям для застосування суворих обмежень прав і свобод людини, забезпечуючи водночас пропорційність та індивідуалізацію відповідальності.

Саме такий підхід, безумовно, не завжди «простий» у практичній реалізації, є необхідним і має бути обов'язковим орієнтиром при прийнятті кримінально-правових рішень, оскільки саме він забезпечує їх належне тактичне й стратегічне значення.

ПРАВА ЛЮДИНИ

Утримували людей у трудовому рабстві

У Харкові викрили два псевдо-реабілітаційні центри, де людей утримували силоміць і змушували працювати.

Незаконна мережа діяла майже п'ять років під виглядом благодійної організації, яка буцімто допомагала людям із наркотичною та алкогольною залежностями. Слідчі встановили, що в кожному будинку одночасно перебували від 20 до 60 людей. Родичам обіцяли лікування та реабілітацію, за які щомісяця брали від 5 до 25 тисяч грн. Про це 21 липня повідомив Офіс генерального прокурора.

Однак насправді люди не отримували жодної допомоги. У них забирали документи, телефони та змушували працювати безкоштовно, а також вивчати релігійні тексти.

Організатор керував усією мережею, а двоє його спільників контролювали утримуваних. Ще троє це — колишні «пацієнти», які стали наглядачами.

В ОГП додали, що шістьом підозрюваним інкримінують незаконне позбавлення волі двох або більше осіб, вчинене групою осіб за попередньою змовою — ч. 2 ст. 146 Кримінального кодексу України.

Нагадаємо, в одному з ТЦК Миколаївської області упродовж дев'яти днів військовими незаконно утримували та катували в підвалі багатодітного батька. Зловмисники вимагали погодитися на мобілізацію нібито добровільно або підписати документи про відсутність претензій до працівників ТЦК.

Підготовлено за інформацією Ракурс

Взаємозв'язок стану конституційно-правової культури з діяльністю органів державної влади

Конституція як Основний Закон держави — це єдиний нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили, що регламентує окремі сторони суспільного буття; встановлює засади державного ладу, порядок формування, організації та діяльності головних ланок державного механізму; визначає основи територіальної організації держави й відповідно — державної влади; фіксує основи правового статусу фізичної особи (індивіда), її юридично виражених взаємовідносин із державою. Конституція визначає вектор розвитку правової системи, всіх її компонентів, спрямованість на забезпечення прав і свобод людини; забезпечує гармонізацію актів національного й міжнародного права. Вона має бути стабілізуючим чинником держави, гарантом забезпечення законності й правопорядку. Тобто конституція є предметною формою юриспруденції, через засвоєння якої відбувається збагачення правовими знаннями людини, вироблення навичок застосування конституційних норм та поваги до них.

Валентин ГОЛОВЧЕНКО,

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

Конституційно-правова культура громадянина, як і конституційно-правова культура українського суспільства, характеризує ступінь та рівень його правового розвитку, який має забезпечувати соціально бажану поведінку кожного окремого громадянина та мінімізувати кількість супротивників конституційного правопорядку.

Повага до Конституції виявляється на двох рівнях: психологічному та ідеологічному. Головним, що зумовлює повагу людини до Конституції, є почуття задоволеності конституційними нормами, справедливістю її вимог. Рівень життя людини є важливим чинником, що визначає повагу чи неповагу до Конституції. На ідеологічному рівні повага до Конституції характеризується наявністю свідомих, систематизованих знань і суджень про конституційні реалії, розуміння сутності Конституції, усвідомлення її соціальної цінності та важливості регулятивних функцій.

Недоліком багатьох конституцій (у тому числі й Конституції України) можна вважати те, що задекларована влада народу не доповнюється конкретними механізмами її реалізації, впливу народу на діяльність державних органів. Конституція України засвідчує, що народ «є єдиним джерелом влади», здійснює владу (але владу не державну). Чи не більш вдалою була б така конструкція: «народ здійснює державну владу через свої представницькі органи, які

він обирає, а депутати можуть бути відкликані у разі, якщо вони не виправдали довіри виборців». Численні зміни виборчого законодавства України призвели до обмеження прав людини, передбачених статтею 5 Конституції України.

Конституційно-правова культура поряд із такими різновидами культури, як світоглядна, естетична, трудова, політична, моральна, є різновидом суспільної культури. Це загальнолюдські цінності, права і свободи людини й громадянина, які відповідають рівню досягнутого розвитку українського суспільства і гарантовані Конституцією України. Рівень конституційно-правової культури не може бути вищий за рівень загальної та політичної культури суспільства. Як зазначив колишній голова Федерального Конституційного Суду ФРН Х. Папір, «глобалізація впливає не тільки на економічне й соціальне життя, а й на нашу правову культуру, на систему правового захисту».

Подоколи можновладці демонструють неповагу до Конституції й законів України, або навіть провокують міжрегіональні конфлікти, правопорушення тощо. Така правосвідомість може бути навіть небезпечною для суспільства, оскільки носіями є посадовці високого рівня.

Практика Конституційного Суду України, зокрема аналіз конституційних подань і звернень, та виконання його рішень свідчать про дуже низький рівень консти-

туційно-правової культури суспільства. Досі чимало громадян не знають змісту Конституції України, гарантованих нею прав та свобод людини і громадянина, спостерігається значна кількість порушень конституційних прав людини посадовцями і державними органами. Це підтверджується великою кількістю звернень громадян України й суб'єктів права на конституційне подання з питань прийняття рішень Конституційним Судом України.

Іншим показником низького рівня конституційно-правової культури є невиконання або неналежне виконання рішень Конституційного Суду України органами законодавчої й виконавчої влади. Закон України «Про Конституційний Суд України», на жаль, не передбачає юридичної відповідальності за їх нехтування. На нашу думку, законодавцю потрібно конкретизувати зазначену норму, хоча зрозуміло, що виконання рішень Конституційного Суду України має забезпечуватися високою конституційно-правовою й політичною культурою відповідних державних органів.

Як було зазначено в інформаційній записці моніторингового комітету Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) за підсумками візиту в Україну Х. Северинсен та Р. Вольвен, рівень політико-правової культури в Україні залишається надзвичайно низьким.

Під час своєї каденції Президент України В. Ющенко публікацією «Україні потрібна конституція національного творення», надрукованої у газеті «Дзеркало тижня» від 23—29 лютого 2008 року, відкривав національні конституційні дебати з метою якнайширшої суспільної дискусії у нашій країні стосовно конституційної реформи. У статті, зокрема, зазначалося, що Основний Закон держави не може бути справою лише політиків. «Він має бути справжньою всенародною справою. Саме такий підхід відкріє шлях до народної Конституції єдиної політичної нації».

Після публікації було висловлено чимало думок щодо підстав для внесення змін до Конституції України, її нової редакції, кон-

ституційності самої ідеї прийняття Конституції України у новій редакції та створення Президентом України Національної конституційної ради (НКР), основним завданням якої є розбудова нової редакції Конституції України.

Найбільше занепокоєння фахівців ПАРЄ і вітчизняних учених у зв'язку з цим викликало те, що причиною всіх дискусій про запровадження нової Конституції є радше політичний порядок денний перерозподілу повноважень, а не бажання реформувати політичну й правову систему та привести її у відповідність до європейських стандартів. Висловлюються й підозри, що рішення про внесення нової Конституції на народне голосування мотивоване бажанням обійти парламент.

Постає, зокрема, питання, чому Україні потрібна була б саме нова Конституція, а не внесення необхідних змін до чинної. Чинна Конституція передбачає належні гарантії захисту основоположних прав і свобод та забезпечення законного й правомірного процесу перегляду Конституції (передбачений статтями 154—157, включаючи прийняття (голосування) на кількох засіданнях (Верховної Ради), висновок Конституційного Суду та остаточне голосування 2/3 парламентської більшості або прийняття 2/3 парламентської більшості та остаточне погодження змін на національному референдумі).

Оскільки референдуми є важливою формою демократії в Україні (статті 38, 69, 70, 72, 73, 74, пункт 6 статті 106, 156 Конституції України), то конституційні положення з процедури ініціювання та проведення обов'язкових референдумів мають бути докладно й чітко визначені в законі України про референдуми.

У всякому разі, внесення змін до Конституції України має бути спрямоване на забезпечення здійснення українським народом своєї установчої влади, а саме на забезпечення можливості вираження суверенної волі громадян України в Основному Законі України та реалізації права українського народу на самовизначення. Україна, формуючись як демократична, правова держава, не може обійтися без здобутків світової культури і правової зокрема.

Високий рівень конституційно-правової культури, розвинутої правосвідомості громадян Японії помічали іноземні матроси у середині XIX століття. За час перебування впродовж кількох років у Японії вони не зустріли там жодної людини, яка не знала б законів своєї держави. Вони звертали увагу

на те, що закони в цій державі дуже рідко змінюються, а найважливіші з них вкарбовані на великих дошках, які виставляють на площах та в інших людних місцях. Подібна виважена законотворча практика спостерігається й в інших розвинених державах (наприклад — у Китайській Народній Республіці).

Японські юристи відзначають велику консервативність свого Верховного Суду, наділеного повноваженням вирішувати питання про конституційність будь-якого закону, указу, припису або іншого офіційного акту (стаття 81 Конституції Японії). Показово, що в перші 25 років своєї діяльності він визнав неконституційним лише одне положення закону. Утім, жодні засоби масової інформації або представники влади не звинувачували суд у бездіяльності та не паллюжили ані цю установу, ані суддів. Чинити так не дозволив належний рівень правової культури японського суспільства. Японський компаративіст І. Нода зазначає, що кожна правова система як елемент культури детермінована історичними та географічними чинниками й має специфічні риси. Цього, на жаль, не скажеш про деяких українських можновладців. Коли народний депутат України дозволяє собі публічно ображати суддів Конституційного Суду України, називаючи одне з рішень «рішенням дурнів, яке треба скасувати», це свідчить про деформований стан правової культури цієї людини.

Протилежні приклади можна пригадати з життя нашої держави. Скажімо, розгорнуту весною 2007 року кампанію з компрометації Конституційного Суду України, яку організували окремі народні депутати, державні службовці, представники владних структур.

Основний Закон держави — Конституція України — це свого роду речовий доказ і найважливіший показник правової культури українського суспільства. А. Селіванов слушно зазначав, що писана Конституція це передусім закріплення здобутих українським народом прав на державний суверенітет та соціально-економічні й політичні умови життєдіяльності суспільства. Конституційний Суд є органом, діяльність якого спрямована на зміцнення цього фундаменту; донесення до громадян України змісту тих конституційних цінностей, що були свого часу закладені конституцієдавцем до положень Основного Закону.

Вплив конституційного суду будь-якої держави на правову культуру суспільства (як і на якість та ефективність його ді-

яльності) багато в чому залежить від рівня професійної підготовки й теоретичних знань суддів. Конституційний суд вирішує винятково питання права і не може приймати рішення з огляду на політичну, економічну, організаційну чи іншу доцільність. Цей суд не встановлює також і юридичних фактів, оскільки такі питання є предметом підсудності судів загальної юрисдикції. Тобто конституційний суд — це суд права, а не суд факту і не посередник у розв'язанні політичних конфліктів. В ухвалах Конституційного Суду України не один раз викладалася позиція, що встановлення фактів не належить до його повноважень (ухвали № 1 — у/2001 від 28 лютого 2001 року; № 25 — у/2001 від 16 травня 2001 року; № 47 — у/2001 від 27 грудня 2001 року).

Практика багатьох країн з розвинутою правовою культурою свідчить, що конституційними суддями обирають юристів з достатнім досвідом практичної й наукової роботи, які вже мають вчені звання та вчені ступені. Перший склад Конституційного Суду України було сформовано переважно за таким принципом і, як показав досвід, діяльність його була досить ефективною, а внесок у процес формування й підвищення рівня конституційно-правової культури й конституційно-правової свідомості громадян значимим.

Підсумовуючи, можна зазначити, що конституційно-правова культура здатна формувати такі суспільно корисні якості суспільства і людини:

- 1) внутрішню (психологічну) схильність громадян до позитивного сприйняття положень Конституції України;
- 2) переконаність у невід'ємній єдності моральних і правових (передусім — конституційних) норм;
- 3) негативне ставлення до порушення конституційних норм і правопорушень;
- 4) віру в справедливість конституційної юстиції і неприпустимість посягань на конституційні права й свободи людини;
- 5) систему конституційно-правових знань, необхідних для реалізації всіх наведених елементів, а також уміння обирати правомірні варіанти поведінки та навички захисту конституційних прав та свобод людини й громадянина.

Загальний висновок: підвищення рівня конституційно-правової культури суспільства сприятиме стабілізації державного правопорядку, подоланню хаотичних процесів та забезпеченню нормальних умов існування й життєдіяльності кожної людини.

Правовий інститут санкцій як інструмент деокупації

► ЗАКІНЧЕННЯ. Початок у №14

Предметом наукового дослідження є еволюція правового інституту санкції у міжнародно-правових відносинах, як засобу впливу на державу — агресора, що посягає на територіальну цілісність суверенної держави з метою анексії її території.

Микола ПАВЛЕНКО,
кандидат юридичних наук

Очевидно, що передача банківської установи від підсанкційних осіб у власність держави істотно вплинула на відносини корпоративного управління у банку, а також його зобов'язальні відносини з кредиторами та боржниками.

Попри актуальність цієї проблеми, законодавцем не розроблено правового механізму адаптації приватно-правових відносин до обмежувальних заходів, застосованих у процесі реалізації санкційної політики. Така неврегульованість продукує істотні ризики для публічних інтересів держави, особливо у відносинах з іноземним елементом. Адже, окрім права на звернення за захистом своїх прав до українського суду, нерезидент може скористатися додатковими міжнародно-правовими гарантіями, закріпленими у міждержавних угодах про взаємний захист інвестицій тощо.

Якщо розглядати цей правовий аспект крізь призму судової практики, то суд обмежується констатацією того, що санкційні рішення містять імперативні норми, що не передбачає оцінку їх правомірності, обґрунтованості чи доцільності.

З таким висновком можемо погодитися, але вирішення спору, одним із учасників якого є підсанкційна особа, породжує комплекс питань: від реальності виконання рішення до кримінально-правової оцінки ймовірних фінансових операцій між підсанкційною стороною і резидентом України тощо.

Парадоксальність ситуації полягає в тому, що будь-який рух коштів із підсанкційного суб'єкта на користь юридичної (фізичної) особи є апріорі протиправними. У ч. 4 ст. 4 Закону України «Про санкції» встановлені два винятки з санкційних обмежень: сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів до державного або місцевих бюдже-

тів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також визначення контролюючим органом грошових зобов'язань; погашення (стягнення) податкового боргу, недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та сплати розстрочених (відстрочених), у тому числі за рішенням суду, грошових зобов'язань або податкового боргу платника податків та/або сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Отож, за своїми формальними ознаками рішення суду (арбітражу) про стягнення із підсанкційної особи на користь української юридичної (фізичної) особи не входить до переліку вищезазначених винятків. Мало того, судовий процес, а також дії його учасників, можуть тлумачитися як обхід санкцій.

Легальне визначення поняття «обхід санкцій» наразі відсутнє в чинному законодавстві України. Якщо ж орієнтуватися на «волю» або «задум» законодавця, то текстуальним джерелом, в якому розкривається сутність досліджуваного поняття, є Проект Закону України від 14.01.2025 року №12406 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України і Кримінального процесуального кодексу України» та Закону України «Про санкції» щодо встановлення відповідальності за порушення спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

Зокрема, під обходом санкцій розуміється набуття активів, щодо яких фактичні обставини свідчать про їх належність особі, стосовно якої застосовано санкцію у вигляді блокування активів, або переміщення, зміна форми (перетворення) таких активів, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскування походження та-

ких активів або володіння ними, контролю над ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження, якщо ці дії вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що такі активи прямо чи опосередковано, повністю чи частково належать особі, щодо якої застосовано санкцію у виді блокування активів, або щодо яких така особа може здійснювати дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження.

Тотожне тлумачення поширене у судовій практиці антикорупційних судових органів України. Наприклад, Апеляційна палата ВАКС у постанові у справі №991/8725/23 зазначала: «...активи, якими володіє підсанкційна особа станом на момент їх блокування державою, не можуть бути зменшені (в тому числі внаслідок дій чи заходів третіх осіб, тим більше тимчасового характеру), таким чином, щоб це позбавило державу звернути на них стягнення в умовах воєнного стану».

Іншої позиції дотримується Національний банк України у підпункті 14 пункту 15 розділу II Постанови Правління НБУ «Про затвердження Положення про реалізацію спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 11.05.2023 року №65. У диспозиції цитованої правової норми банківська установа як кредитор вправі безперешкодно отримувати грошові кошти від підсанкційного суб'єкта в рахунок погашення заборгованості.

На нашу думку, раціональний і логічний підхід Національного банку України до тлумачення і застосування положень Закону України «Про санкції» варто підтримати на законодавчому рівні, шляхом доповнення винятків із дії санкції. Адже надходження (повернення) коштів в українську банківську установу на підставі кредитного договору є чинником, що позитивно впливає на фінансову стабільність національної банківської установи. І, найголовніше, за своєю економічною природою такі операції не вивільняють активи в інтересах підсанкційної особи чи пов'язаних з ними особами, а, навпаки, спрямовуються до державного банку.

Вважаємо, що подібну концепцію винятків із санкційних обмежень слід поширити на українських юридичних осіб — кредиторів підсанкційних осіб у зобов'язальних

відносинах за умови, що вони виникли до моменту оголошення воєнного стану. Навіть у ситуації, коли існує рішення МКАС при ТПП України або міжнародного арбітражу іншої країни, яке надає право звернути стягнення на кошти підсанкційної особи, що перебувають в іноземних банках, українська юридична особа не має отримати кошти. При цьому вигодонабувачем від таких операцій, окрім українських юридичних осіб, є також держава, в економіку якої вливаються додаткові фінансові активи.

МКАС при ТПП України, вирішуючи міжнародні комерційні спори за участі підсанкційних суб'єктів, абстрагується від приписів ч. 4 ст. 4 Закону України «Про санкції».

Повертаючись до питання виконання рішення судів про стягнення коштів, знов-таки потрапляємо в прокрустове ложе суперечностей між узгодженням інтересів приватного права з публічним порядком. Адже власною логікою керуються представники правоохоронної системи України.

Застосовуючи телеологічний (цільовий) спосіб тлумачення правових норм внутрішнього публічного порядку (*ordre public interne*), органи досудового розслідування криміналізують дії щодо виконання рішення суду підсанкційним суб'єктом. Приміром, у процесуальних документах слідства в одному із кримінальних проваджень обґрунтовано версію про злочинний умисел учасників господарської справи №910/16151/23, за результатами розгляду якої судом прийняте рішення про стягнення заборгованості із підсанкційного суб'єкта на користь української юридичної особи. Важливо те, що кінцевим вигодонабувачем є державний банк України. В оцінках цього судового рішення слідчий застосовує термін «фіктивне».

Дійсно, у науковій літературі, рішення судів, метою яких є, зокрема, квазі-легітимізація за допомогою судового рішення обходу встановлених законодавством мораторіїв кваліфікується як судові симуляції або зловживання процесуальними правами. Проте у вітчизняній санкційній політиці, що декларує пріоритет національних інтересів, поширення дії обмежувальних заходів і норм заборон на законослухняних громадян та юридичних осіб не узгоджується з підставами та принципами застосування санкцій. Скажімо так, ціною такої суперечності є істотні економічні втрати суб'єктів господарювання та держави.

Таким чином, розширення переліку винятків із санкційних обмежень є назрілою

потребою, що вимагає доповнення редакції ч. 4 ст. 4 Закону України «с». Зокрема, правовою нормою, за змістом якої санкції не поширюються на погашення підсанкційною особою заборгованості перед створеними та зареєстрованими за законодавством України юридичними особами та фізичними особами підприємцями на підставі рішення суду (міжнародного арбітражного суду) за зобов'язаннями, що існували на момент застосування санкції.

Ще одним важливим аспектом санкційної політики держави є винятковий характер інституту санкції. Поняття «виняток» привертає традиційну увагу фахівців з конституційного права. Насамперед у контексті відповідності процедури застосування санкцій конституційним принципам та міжнародним зобов'язанням України.

Практика Європейських судових інституцій підкреслює винятковість санкцій, що покладає на національні суди здійснювати індивідуальну перевірку кожної справи, перевіряти конкретність підстави застосування санкцій та забезпечувати ефективний судовий захист.

Українська система санкцій, запроваджена Законом України «Про санкції», увібрала в себе окремі елементи міжнародної практики, проте має свої особливості. На відміну від американської та європейської систем, де процедура застосування санкцій має чітко визначений алгоритм дій та критерії для включення до санкційних списків, українське законодавство містить більш загальні формулювання.

Недосконалість вітчизняного санкційного правового механізму, відсутність чітких критеріїв та стандартів обґрунтування рішень щодо застосування санкцій, і, найголовніше, формальний підхід суб'єктів правозастосування до реалізації власних санкційних повноважень є аргументами,

які будуть досліджувати міжнародні та іноземні суди.

Очевидно, що цілком виправдані, з точки зору захисту від збройної агресії російської федерація, заходи Держави України щодо вилучення активів юридичних та фізичних осіб цієї країни повинні ґрунтуватися на положеннях чіткого, зрозумілого та справедливого законодавства.

Адже навіть у розвинутих світових демократіях правова дилема у вигляді конкуренції понять «законність» і «доцільність», наявна у майже кожній санкційній справі, вирішується під егідою пріоритетності суспільних інтересів.

Прикладом, Верховний суд Великобританії 29 липня 2025 року більшістю голосів відхилив апеляцію пана Швідлера та одногослосно відхилив апеляцію Dalston Projects Ltd. Суд підтримав попередні рішення, постановивши, що санкції є законними. Згідно з правовим висновком суду санкційні обмеження завдають серйозної шкоди, але вони переслідують легітимну мету — стримування російської агресії, і мають раціональний зв'язок із цією метою через «кумулятивний ефект» санкційного тиску.

Констатуючи відносно низький поріг доказування у санкційних справах, що істотно полегшує завдання держави щодо збирання відомостей про факти та обставини пов'язаності підсанкційних осіб зі збройною агресією росії проти України, маємо аналізувати ці відносини у довгостроковій перспективі. Оскільки, як вже зазначали вище, плинність подій та окремі негативні тенденції у політиці західних держав можуть призвести до глобальних змін у ставленні до російської агресії та правових оцінках правомірності та обґрунтованості застосованих санкцій.

Тим паче, у правозастосовній практиці міжнародних судових органів вже з'явилися негативні для Держави України прецеденти

■ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Суть конфліктів в обороні держави

Багато хто зараз намагається розібратися, чому між міністром оборони та головнокомандувачем виникають конфлікти, критикують законодавство.

Наше законодавство виписане як у будь-якій нормальній країні, з повним набором системи стримувань та противаг. Але ж ніхто не хоче виконувати закони. Так, читаємо «Положення про Міноборони». Міністр вносить Президенту подання про призначення на посаду Головнокомандувача ЗСУ (пп. 16 п. 10 Положення про Міноборони). Це його ексклюзивне повноваження. Той самий механізм: начальника Генштабу призначає Президент України за поданням Міністра оборони (п. 9 Положення про Генеральний штаб). Президент же його і звільняє — теж за поданням Міністра.

Отже, Міністр вносить кандидатуру, Президент видає указ про призначення. Таким чином, в нашому випадку Федоров одразу після призначення мав подати нові кандидатури і заходити на посади разом. Для запобігання конфліктам у майбутньому прямо зараз кандидатури ГК та начальника ГШ має подавати Президенту пан Хмара, тоді не виникатиме конфліктів.

Згідно з ч. 2 ст. 16 Закону України «Про національну безпеку України», Головнокомандувач ЗСУ призначається на посаду за поданням Міністра оборони України та звільняється з посади Президентом України. Проблема в тому, що аби зняти Сирського з посади, Президенту не потрібно жодного подання чи будь-якої згоди. А от щоби призначити нового, потрібно подання міністра оборони. Якого в нас наразі немає. Є тільки в.о., а це точно не те саме. Бодай тому, що міністра призначає на посаду Верховна Рада, а виконувача обов'язків міністра — Кабмін.

В нашій державі можновладців давно не цікавлять такі формальності. Можна у розпал війни замість нового головнокомандувача отримати чергового т.в.о. В жодному законі жодної країни не йдеться про т.в.о. головнокомандувача. Це не правовий нонсенс, це повний провал.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**,
за матеріалами ВРУ

визнання санкційних рішень незаконними. Наочною ілюстрацією є Рішення ЄСПЛ у справі «ТОВ «М.С.Л.» проти України» (за ява №18049/18) від 16.10.2025 року.

У межах вищезазначеної справи заявник звертався з вимогою про справедливу сатисфакцію шкоди у сумі кількох мільярдів гривень, але ЄСПЛ відмовив в цій частині.

Європейський суд з прав людини та Верховний Суд, розглядаючи скарги у так званих санкційних справах, застосовують три критерії, що забезпечують сумісність заходу втручання з гарантіями ст. 1 Першого протоколу до Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод»:

- втручання держави у право власності повинно мати нормативну основу в національному законодавстві, яке є доступним для заінтересованих осіб, чітким, а наслідки його застосування — передбачуваними;

- мета втручання у право власності повинна бути прямо передбачена законом. Конвенція надає державам свободу розсуду щодо визначення легітимної мети такого втручання: або з метою контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів, або для забезпечення сплати податків, інших зборів, штрафів;

- міра та вид втручання у право власності повинні забезпечувати справедливий баланс між інтересами суспільства, які обумовлюють необхідність такого втручання, та інтересами особи, яка такого втручання зазнає.

Отже, у довгостроковій перспективі Держава Україна зіткнеться з серйозними викликами, зумовленими наслідками оскарження санкційних рішень до міжнародних судових органів (арбітражів). Не впевнені, що ці суди завжди будуть демонструвати лояльне ставлення до України як у випадку зі справою «ТОВ «М.С.Л.» проти України». Насамперед у групі ризику перебуває категорія так званих інвестиційних спорів, що розглядає Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державою та іноземними особами була ратифікована Законом України N 1547-III від 16.03.2000 року.

Відповідно взятих на себе зобов'язань Україна визнає і виконує арбітражні рішення Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Станом на 2026 рік Україна є стороною принаймні у двох інвестиційних спорах пов'язаних з санкційними рішеннями: №ARB/24/1 та №ARB/24/35.

Предметом спору є правомірність стягнення Державою Україною в дохід держави активів іноземних інвесторів на підставі пункту 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції». Прогнозувати результати розгляду вищезазначених спорів зарано, але їх поява є приводом переглянути підходи до санкційної політики держави в інвестиційному сегменті. Нині Україна є стороною у понад 70 двосторонніх міждержавних договорах про взаємний захист інвестицій і учасником ключових багатосторонніх інвестиційних угод.

Тому, застосовуючи такий вид санкції, як стягнення в дохід держави активів, які є об'єктом правової охорони за договорами (конвенціями) про взаємний захист інвестицій, необхідно впровадити практику попередньої юридичної експертизи потенційних ризиків Держави України як сторони інвестиційних договорів. При цьому, окрім співробітників Міністерства юстиції України, до виконання експертних функцій повинні залучатися фахівці з питань права та авторитетні юридичні компанії, що мають досвід правового супроводження санкційних та інвестиційних спорів.

Вважаємо, що редакцію ч. 4 ст. 4 Закону України «Про санкції» необхідно доповнити додатковими положеннями щодо винятків із дії санкції. Зокрема, поширити ці винятки на фінансово-грошові операції підсанкційних осіб щодо погашення заборгованості перед фізичними особами підприємцями, юридичними особами за зобов'язаннями, що виникли до моменту оголошення воєнного стану. В якості процедурного запобіжника від можливих зловживань або обходу санкцій закріпити в новій редакції ч. 4 ст. 4 Закону України «Про санкції» додаткову умову — рішення суду, прийняте за результатами розгляду позову юридичної особи (фізичної особи підприємця) до підсанкційної особи.

Застосовуючи такий вид санкції, як стягнення в дохід держави активів, які є об'єктом правової охорони за договорами (конвенціями) про взаємний захист інвестицій, необхідно впровадити практику попередньої юридичної експертизи потенційних ризиків Держави Україна як сторони інвестиційних договорів. При цьому, окрім співробітників Міністерства юстиції України, до виконання експертних функцій повинні залучатися фахівці з питань права й авторитетні юридичні компанії, що мають досвід правового супроводження санкційних та інвестиційних спорів.

Держава майбутнього

Національні держави в сучасному світі (Щодо долі національних держав)

► ПРОДОВЖЕННЯ. Початок у №14

Концепт національної держави своїм походженням безумовно пов'язаний з революцією у Франції. Саме тут змінилася легітимність державного устрою: була виключена божественна легітимність корони, яка поступилася місцем суверенітету нації. За суверенітетом національної держави вона полягає в тому, що влада створюється та підтримується на певній території і діє щодо всіх людей, які ідентифікують себе як нація.

ООН: погляд у майбутнє

ООН замінила Лігу націй. Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 року підписали представники 50 країн. Вони хотіли «позбавити майбутні покоління від лих війни», «знов утвердити віру в основні права людини», «сприяти соціальному прогресу та поліпшенню умов життя за більшої свободи». Засновники ООН у 1945 році розраховували на поповнення, але навряд чи очікували на чотириразове збільшення числа країн-учасниць, і це, схоже, не межа.

Сьогодні до ООН входять 193 країни. Організація має шість основних органів — Генасамблею, Радбез, Економічну та соціальну раду, Раду з опіки (фактично не діє), Міжнародний суд і Секретаріат. Навколо них сформовано розгалужену систему установ: спеціалізовані агентства (такі як ЮНЕСКО — Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, ВООЗ — Всесвітня організація охорони здоров'я, ФАО — Продовольча та сільськогоспо-

дарська організація, МОП — Міжнародна організація праці, Світова метеорологічна організація — ВМО, Група неурядові організації. Штаб-квартира ООН розташована у Нью-Йорку, на березі Іст-Рівер. Додаткові великі офіси працюють у Женеві, Відні та Найробі.

Фінансують діяльність держави-члени, бюджет формується через внески, що розраховуються за шкалою, що враховує економічний потенціал кожної країни (наприклад, внесок США до бюджету 2025 року становив \$820 млрд, росії — \$71,2 млрд). Значну частину ресурсів становлять добровільні внески держав, приватних жертводавців та міжнародних фондів. Організація має власні збройні сили — миротворчий контингент, або «блакитні каски». За 80 років ООН санкціонувала 71 операцію з підтримки миру. Миротворчі операції мають окремий бюджет із власною системою розподілу видатків.

Станом на 2006 рік до першої десятки країн, що надають найбільше військ для

операцій ООН з підтримки миру, входили: Бангладеш, Пакистан, Індія, Йорданія, Непал, Ефіопія, Уругвай, Гана, Нігерія та Південна Африка — на ці держави припадало понад 60% всього військового та поліцейського персоналу.

Військові, які проходять службу у складі операцій ООН з підтримки миру, отримують зарплату від урядів своїх країн, а країни, своєю чергою, отримують компенсацію від ООН. За правилами всі держави-члени зобов'язані виплачувати свої частки витрат на місії з підтримки миру відповідно до формули, яку вони самі встановили. Примітно, що, незважаючи на це, наприкінці 2000-х років заборгованість країн-членів ООН щодо прострочених і належних внесків на операції з підтримки миру становила понад \$2 млрд.

Починаючи з 1990-х років, миротворча діяльність ООН здійснюється багато в чому у взаємодії з регіональними організаціями. Так, у 1994 році місія ООН у Грузії почала співпрацювати з миротворчими силами СНД, а у другій половині 1990-х років миротворчі операції у Боснії та Герцеговині та Косово проводилися ООН спільно з НАТО, ЄС та ОБСЄ.

1988 року миротворчим силам ООН було присуджено Нобелівську премію миру. Обґрунтування нагороди було коротким: «За підтримку миру». Міжнародний день миротворців ООН відзначається щороку 29 травня з 2003 року. Примітно, що із пропозицією про затвердження цього дня до керівництва ООН відповідно до запиту від Української Асоціації Миротворців звернувся уряд України.

На адресу ООН регулярно лунають звинувачення у неефективності — останніми роками вони стосуються і близькосхідного врегулювання, і конфлікту в Україні, і подій у Венесуелі на початку 2026 року. Проте критика ООН — явище не нове, і приводом для неї періодично стають події різного порядку. Наприклад, у 2011 році чеська делегація піддала керівництво ООН критиці за погодження хвилини мовчання з нагоди смерті Кім Чен Іра, але не надала подібної честі померлому через день Вацлаву Гавелу.

У 2024 році головування Саудівської Аравії в комісії ООН зі статусу жінок викликало сплеск обурення. У 2020 році співробітники гуманітарної місії ООН з Непалу занесли на Гаїті холеру, від якої згодом померло понад 10 тисяч осіб, а сама організація виплатила лише 5% від обіцяних \$400 млн компенсації. Втім, альтернативи ООН поки що немає, а сам список претензій до організації відображає різноманітність миру та викликів, з якими цей світ стикається.

Наприкінці 2026 року спливає термін повноважень нинішнього генерального секретаря Антоніу Гутеріша. Можливо, обрання нового генерального секретаря зможе посилити міжнародні позиції ООН. Але, на думку ряду експертів, структура ООН історично влаштована так, що надмірна самостійність чи помітна ефективність генсека викликають роздратування у ключових гравців.

ООН не автономна — вона існує як об'єднання держав і виражає їхню волю, і її авторитет та роль безпосередньо залежать від стану міжнародних відносин. «Не чекайте від ООН чудес», — говорив екс-генсек ООН та президент Австрії Курт Вальдхайм. — Ми складаємося з суверенних держав. Ми можемо досягти лише того, чого нам дозволять наші держави-члени».

ООН може бути реформована, але в тому чи іншому вигляді залишиться затребувана, хоча навряд чи зможе виправдати очікування ідеалістів, які сподіваються на її перетворення на ефективний світовий уряд, який має інструменти для моментального розв'язання будь-якої кризи. Потреба загального майданчика для держав, від ядерних супердержав до колишніх колоній, зберігається і навіть збільшується через наростання тенденції до нового блокового розмежування.

Наднаціональні інститути та міжурядові організації

1944 рік. Бенілюкс. До Митного союзу входять три країни-сусіди — Бельгія, Нідерланди та Люксембург. Звідси й назва, утворена з початкових букв країн-учасниць: Ве, не та lux. Цілі союзу: вільне пересування громадян; ліквідація мит, проведення єдиної політики у сфері соцстрахування; координація економічної, фінансової та соціальної політики.

Союз, як гарантія стабільного економічного становища Бельгії, Нідерландів та Люксембургу, був збережений, незважаючи на створення у 1957 році Європейського економічного співтовариства, куди увійшли всі три країни.

1945 рік. Ліга арабських держав. Заснували організацію Єгипет, Ірак, Ліван, Саудівська Аравія, Сирія, Йорданія та Ємен. Сьогодні до складу Ліги арабських держав (ЛАД) входять 22 країни. Мета — зміцнення зв'язків та співробітництва, координація політичної діяльності, захист незалежності та суверенітету. Діяльність також включає економічні, фінансові, культурні, соціальні взаємодії. 2015 року країни ЛАД домовилися про формування єдиних збройних сил. Вищий керівний орган організації — Рада ЛАД, збирається двічі на рік. З 1950 року ЛАД має статус спостерігача при ООН. У 2009-му між ЛАД та рф було засновано російсько-арабський форум співробітництва.

1949 рік. НАТО. У 1948 році Бельгія, Великобританія, Люксембург, Нідерланди та Франція уклали договір з метою протистояння військовим, політичним та ідеологічним загрозам з боку СРСР. Це була перша в історії спроба створити єдині збройні сили Європи. Паралельно велися переговори між

США, Канадою та Великобританією щодо створення оборонного союзу. Спільні переговори призвели до підписання Північноатлантичного договору та створення НАТО — організації, до якої увійшли 12 країн. Сьогодні до її складу входять 32 країни.

Головна мета — «забезпечення свободи та безпеки» членів альянсу. П'ята стаття договору свідчить, що напад на одну країну-учасницю блоку розцінюватиметься як напад на всіх членів НАТО. Вищий орган — Північноатлантична рада, рішення якої ухвалюються шляхом консенсусу. Кожна країна має право на вето. Бюджет формується із внесків учасників. У 2024 році сукупні військові витрати становили \$1,3 трлн, з них \$818 млрд (64%) припали на США.

1992 рік. ОДКБ. 1992 року Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизія, рф, Таджикистан та Узбекистан підписали Договір про колективну безпеку (ДКБ), який пізніше трансформувався в організацію. Сьогодні членами ОДКБ є шість країн, окрім Вірменії, яка заморозила участь у 2024 році.

Основна мета ОДКБ — захист країн-учасниць від зовнішнього нападу. Відповідно до 4 статті ДКБ, агресія стосовно однієї з країн організації розглядається як агресія проти всіх держав-учасниць. Додаткова діяльність — боротьба з міжнародним тероризмом, незаконним обігом наркотиків та нелегальною міграцією. 2009-го лідери ОДКБ схвалили створення Колективних сил оперативного реагування. ОДКБ керує Радою колективної безпеки, яка складається із президентів країн-учасниць договору. Раді підпорядковується ряд комітетів, комісій та робочих груп.

1999 рік. Союзна Держава. 1999 року лідери двох країн — рф і Білорусії — підписали договір про створення Союзнної держави (СД). Документ передбачав створення єдиного економічного, зовнішньополітичного, бюджетного та податкового простору, єдину валюту та пенсійне забезпечення, а також об'єднання енергетичних, транспортних та митних систем. Наразі створено лише єдиний митний простір та зона вільної торгівлі в ЄАЕС. У 2022 році президенти рф та Білорусії домовилися про розгортання Регіонального угруповання військ (РГВ).

Ключовий орган СГ — Вища державна рада, до її складу входять президенти, прем'єр-міністри та голови нижньої та верхньої палат парламентів. Бюджет союзу формується за формулою «65 на 35», де 65% — розмір внеску росії, 35% — Білорусії (2024 року його обсяг досяг 6,97 млрд рублів).

2001 рік. ШОС. Попередниця Шанхайської організації співробітництва — «Шанхайська п'ятірка» (рф, Китай, Казахстан, Киргизія і Таджикистан), утворена в 1996 році для підтримки стабільності в Центральній Азії після розпаду СРСР. Сьогодні в організації перебувають десять країн.

Спочатку ШОС створювалася для боротьби з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом, але вже 2003-го країни підписали Програму багатостороннього торговельно-економічного співробітництва. Почали розвиватися відносини у науково-технічній, культурній галузях, у сферах транспорту, енергетики та туризму. ШОС має 29 статутних органів, два працюють постійно — секретаріат у Пекіні та регіональна антитерористична структура зі штаб-квартирою в Ташкенті. ШОС займає третє місце у світі за сукупним ВВП (\$27,5 трлн) серед інших подібних організацій, обходячи ЄС (\$21,2 трлн) та АСЕАН (\$4,25 трлн).

2006 рік. БРІКС. Об'єднання БРІКС заповане в 2006 році на полях ПМЕФ за участю міністрів економіки Бразилії, рф, Індії, Китаю. Перший повноцінний саміт відбувся 2009-го. З того часу глави країн щорічно зустрічаються на самітах, де обговорюють питання економіки та геополітики, налагоджують співпрацю щодо проєктів інфраструктури, культури тощо. У 2011-му до співдружності приєдналася ПАР (South Africa Republic), перетворивши BRIC на повноцінний BRICS. Сьогодні до складу входять десять країн. Блок становить близько 37% світового ВВП за паритетом купівельної спроможності.

2014 рік. ЄАЕС. Головні цілі Євразійського економічного союзу — економічна інтеграція та вільний товарообіг між країнами-учасниками та підвищення їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку. ЄАЕС утворено на основі Митного союзу та Єдиного економічного простору рф, Білорусії та Казахстану. Сьогодні до нього входять п'ять країн — Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизія та рф. Також ЄАЕС має чотири держави-спостерігачі — Молдову, Узбекистан, Кубу та Іран.

Керує ЄАЕС Вища Євразійська економічна рада, яку складають лідери держав союзу. Ухвалені консенсусом рішення стають обов'язковими у всьому ЄАЕС. Бюджет формується у російських рублях за рахунок внесків (Вірменія — 1,22%, Білорусь — 4,86%, Казахстан — 6,9%, Киргизія — 1,9%, рф — 85,1%).

(Далі буде...)

Дефіцит води на Півдні України

Кримський півострів, Херсон, Запоріжжя, Донецьк і Луганськ майже повністю залягають від води з Дніпра для всього свого сільського господарства та значної частини питного водопостачання.

Після анексії Криму у 2014 році, Україна перекрила подачу води до Північно-Кримського каналу, спочатку за допомогою цивільних осіб та мішків з піском, а потім за допомогою бетонної дамби. Росія була змушена підводити воду трубою вздовж Керченського мосту.

(Ліворуч) Дамба з мішків з піском, побудована українськими активістами у 2014 році на Північнокримському каналі. (Праворуч) Бетонна дамба, побудована українським урядом ближче до контрольованого росією Криму у 2014 році. Росія підірвала дамбу у 2022 році.

У 2022 році росія повністю захопила Північно-Кримський канал, підірвала дамбу та пом'ящила проблему нестачі води в Криму. У червні 2023 року вони зруйнували Каховську дамбу та джерело води для каналу, що знову занурило тимчасово окуповані території у водну кризу. З 402 км Північно-Кримського каналу лише 147,7 км залишилися функціональними без води з Каховського водосховища. Натомість використовувалася вода з двох водосховищ розташованих за 30 км на схід від Сімферополя. Після того, як росія зруйнувала Каховську дамбу, більша частина водосховища перетворилася на новий ліс.

Контрольований росією видобуток корисних копалин після 2022 року також спричинив відкриття тектонічних тріщин, які поглинули цілі водойми в Донецьку. Коли сепаратисти припинили викачувати воду з покинутих шахт, хімікати, солі важких металів і метан піднялися на поверхню та отруїли ґрунтові води, озера та річки. Селяни шикуються в чергу, коли приїжджає водовоз.

Проблеми в Донецьку були задокументовані десять місяців тому. Росія зруйнувала фільтрувальні станції, дамби та канал Сіверський Донець-Донбас у 2022 році. Одна спроба побудувати новий водопровід зазнала невдачі. Вода, яка зараз тече з-під крана, була жовтою, смердючою та непридатною для вживання, якщо взагалі текла з-під крана. Селяни шикували

ся в чергу з глечиками, коли приїжджала вантажівка з водою. Бутильована вода була в магазинах, але ціни зростали разом із попитом.

Лише 2,5% водопровідної мережі в Луганську справні. Люди покладаються на свердловини, які іноді знаходяться за кілометри. Дехто встановив фільтри на своїх кранах, але покинуті шахти, які затопило, коли вимкнули насоси, забруднюють ґрунтові води хімікатами, метаном, канцерогенами та радіоактивними ізотопами. Гілки дерев годинами загортають у поліетиленовий пакет, кип'ятять їх, а потім п'ють випаровану рідину. Багато хто не має води для туалетів і збирає фекалії в поліетиленові пакети. Значна частина води в Донецьку забруднена через покинуті шахти. Діти не миються, вони витираються вологою ганчіркою. «Донецьк тепер Сахара», — сказала одна мати.

На сільськогосподарських угіддях Херсонської та Запорізької областей фруктові дерева висихають, а люди вирощують деякі овочі, але лише в певній кількості для себе. Коли сталася пожежа в селі Каїри, на всій вулиці було лише сім відер води. Під час облаштування військових баз поблизу Бердянська російські військові загнали важку техніку в охоронну зону водопроводу, пробивши головну трубу біля насосної станції.

Два роки посухи в Криму не покращили ситуацію. Вперше з 1971 року найбільша за обсягом річка Криму, Бельбек, висохла у вересні минулого року. Минулої зими було забезпечено менше води, ніж очікувалося, і станом на лютий природна водна система Криму була заповнена лише на 55%. На той час влада прогнозувала, що гарантованих запасів води вистачить на 320 днів. Цього вистачить до грудня 2026 року. Влада сподівається, що осінні та зимові дощі наповнять водосховища, а не дозволять Криму страждати від третього року посухи поспіль.

Підготовлено за матеріалами міжнародних спостережень

Коли театром воєнних дій стає вся країна:

Юридичні межі та реальні жертви

Дистанційна зброя та роботизовані комплекси перетворили на умовне «поле бою» всю Україну, зробивши її полігоном для новітнього озброєння. Поки кожна помилка чи технічний збій коштують життів, вітчизняне кримінальне право досі оперує застарілими формулюваннями. Чому класичне поняття «поля бою» втратило свій зміст, які прогалини приховує проєкт нового КК України і чому юридичну оцінку військової недбалості та невиправданих втрат потрібно давати вже зараз, не чекаючи завершення війни?

Тетяна КОЛОМІЄЦЬ,
журналістка, член Національної спілки журналістів України

Юлія КОЛОМІЄЦЬ,

професорка кафедри кримінального права
НУ «Одеська юридична академія», доцентка, д.ю.н.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну повністю змінило попередні уявлення світу про війну, бойові дії та поле бою. Інженери, які роками працювали над виготовленням дистанційної зброї, отримали реальну можливість спостерігати за процесом та наслідками її використання. Попри їхні оптимістичні висновки, представники юридичної науки розуміють: те, що солдати отримали можливість атакувати та захищатися на відстані, розширює територію проведення бойових дій і ставить під загрозу життя та здоров'я цивільного населення.

Стаття 429 КК України передбачає відповідальність за самовільне залишення поля бою та відмову під час бою діяти зброєю, проте застаріле визначення та розуміння «поля бою» ускладнює процес застосування цієї статті й перешкоджає реалізації принципу справедливості в кримінальному праві України. Поле бою як місце вчинення кримінального правопорушення є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого не тільки ст. 429 КК України, а й ст. 432 КК України, в якій це поняття підлягає розширеному тлумаченню. Різний зміст поняття «поле бою» ставить під сумнів дотримання принципу визначеності кримінального закону, від якого залежить здійснення правосуддя в Україні. Тому і на доктринальному, і на законодавчому рівні потрібно встановити кримінально-правове значення цього поняття та

з'ясувати доцільність його використання під час криміналізації чи декриміналізації суспільно небезпечних діянь.

Цікавим є той факт, що в проєкті нового КК України «поле бою» як місце вчинення кримінального правопорушення взагалі не зустрічається. Його розробники запропонували загальне визначення «місця вчинення кримінального правопорушення» (ст. 2.2.9) та «обстановки вчинення кримінального правопорушення» (ст. 2.2.11), а також надали визначення «бойової обстановки» (ст. 10.1.1), яке має значення у розділах 10.1–10.6 проєкту КК України. Такі нововведення суттєво змінюють існуючий підхід до розуміння місця та обстановки вчинення військових кримінальних правопорушень і визначають подальший розвиток національного кримінального законодавства.

Незважаючи на те, що в умовах воєнного стану та широкого використання дистанційної зброї межі поля бою швидко змінюються, наукові дослідження вчених все ще ґрунтуються на класичному розумінні цього поняття і не враховують реалій сьогодення.

Еволюція словосполучення «поле бою» складна та суперечлива. Вона пройшла шлях від фізичного поля (де сіяли пшеницю, а потім билися на мечях) до юридичної абстракції, яка означає будь-який простір (землю, воду, повітря чи навіть кіберпростір), де діє режим збройного конфлікту і застосовується зброя. Якщо в міжнародному праві вираз «поле бою» майже не вико-

ристовується і трансформувався в інші термінологічні вирази («театр воєнних дій», «район, де відбуваються бойові дії», «зона зіткнення збройних сил» та ін.), то в національному кримінальному праві «поле бою», хоч і не має законодавчого визначення, вважається обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину і впливає на кваліфікацію військових кримінальних правопорушень.

Диспозиція статті, яка передбачає кримінальну відповідальність за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю, у КК України 2001 року звучить, так само як і в КК УРСР 1960 року та КК УСРР 1922 року. Навіть науково-практичний коментар до цієї статті аж до 2014 року майже не змінювався. І на це були об'єктивні причини.

У 1990 році в Декларації про державний суверенітет Україна вперше офіційно проголосила намір стати в майбутньому без'ядерною державою. В 1994 році Верховна Рада ухвалила закон про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. 5 грудня того ж року було підписано Будапештський меморандум, за яким Україна відмовилася від третього за величиною ядерного арсеналу у світі в обмін на гарантії безпеки, суверенітету та територіальної цілісності від США, Великої Британії та росії. Обравши шлях мирної держави, Україна сподівалася, що ніколи не стане учасницею воєнних конфліктів, тому теми, пов'язані з воєнними та військовими кримінальними правопорушеннями, поступово втратили свою актуальність. І тільки після вторгнення росії на територію України, коли незалежність, суверенітет та територіальна цілісність опинилися під загрозою, воєнні та військові кримінальні правопорушення знову стали об'єктом наукових досліджень. Однак доктринальні визначення поля бою все ще не відповідають фактичним обставинам. Причин для цього декілька:

По-перше, «сучасне поле бою» є багатовимірним і дуже динамічним. Це вже ділянка місцевості та повітряний простір над нею, де одночасно в різних точках цього 3D-простору відбувається багато зіткнень» (Обо-

ленський І. Управління полем бою. Як покращити процес? Аналіз бойових дій – Командир бригади «Хартія» про те, що важливо на полі бою, 5 вересня 2024).

По-друге, широке використання дистанційної зброї перетворює всю країну на поле бою. Сучасна лінія фронту не обмежується окопами зразка Першої чи Другої світових воєн. Глибокі тилові удари перетворили «лінію» фронту на об'ємний простір ведення бойових дій. Унаслідок цього в будь-який момент можуть бути знищені історичні та культурні об'єкти, постраждати цивільна інфраструктура, бути вбиті або покалічені люди, які живуть своїм звичайним життям, сподіваючись, що бойовий дрон ніколи не прилетить до їхньої домівки.

По-третє, активне впровадження штучного інтелекту в сучасне життя призводить до того, що рішення машини й людини дедалі складніше розділити. В соцмережах справедливо зауважують: «В оборонному сценарії – наприклад, коли система ППО має миттєво зреагувати на ракету чи дрон, що летить на місто або базу, – використання автономії може бути морально легше виправдати. Затримка рішення може коштувати життів. Людина фізично не завжди здатна реагувати з потрібною швидкістю. ...Хто винен, якщо автономна система помилилася? Розробник? Командир? Оператор? Держава? І чи можна взагалі делегувати машині рішення про життя і смерть?» (Армія минулого століття проти війни майбутнього: як дрони, роботи й автономна зброя змінюють поле бою – «Вчасно»). Юридично винним буде той, хто порушив обов'язок передбачливості. Якщо підвела техніка – відповідає держава на міжнародному рівні; якщо підвело рішення застосувати її в невідповідних умовах – командир; якщо підвела неуважність під час моніторингу – оператор.

Використання дистанційної зброї, необмеженість та прозорість поля бою зробили недоцільним подальше існування кримінальної відповідальності за самовільне залишення поля бою та змушують інакше ставитися до кримінально-правової оцінки відмови діяти зброєю. Саме тому в проєкті КК України вже немає окремої статті, яка б передбачала відповідальність за вчинення зазначених діянь. Скоріш за все, ст. 429 довгий час існувала і існує в КК України як данина традиції, як важливий попереджувальний захід боротьби з боягузством та легкодухістю (військовослужбовець не просто залишає місце служби чи відмовляється виконати наказ, він робить це на полі бою та під час бою, підставляючи своїх побрати-

мів). На сучасному етапі розвитку науки і техніки, коли традиційні форми та методи війни змінилися назавжди, норма, яка передбачає кримінальну відповідальність за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю, втратила своє юридичне та соціальне (виховне) значення.

Перетворення поля бою на глобальний театр воєнних дій створило нові види загроз як внутрішній, так і зовнішній безпеці держави. Внаслідок порушення правил поведінки із засобами ведення бою можуть постраждати: військовослужбовці (особовий склад Збройних Сил України), цивільне населення, рослинний та тваринний світ на значній території України, а також сусідні держави, які не беруть участі в збройному конфлікті, але перебувають на небезпечній відстані від зони збройного зіткнення.

У таких випадках за чинним КК України відповідальність настає за ст. 414 (Порушення правил поведінки зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення) або ст. 415 (Порушення правил водіння або експлуатації машин). В проєкті КК України відповідальність за перераховані діяння передбачена в одній статті – ст. 10.3.6 (Порушення правил поведінки із засобами ведення бою). Автори проєкту спробували врахувати модернізацію засобів ведення бою (наприклад, дрон одночасно є і літальним апаратом, і зброєю) та можливі негативні наслідки, однак їм не вдалося досягти співмірності між злочином і покаранням. Стаття 10.3.6 проєкту КК України враховує лише два види наслідків: а) тяжку шкоду здоров'ю чи тяжку майнову шкоду; б) смерть людини. Насправді ж можливі наслідки є значно масштабнішими та різноманітнішими.

Досвід України у веденні воєнних дій показав, що наслідки порушення правил поведінки з сучасними засобами ведення бою мають транскордонний характер. Сучасне озброєння володіє такою руйнівною силою, радіусом дії та екологічною токсичністю, що державні кордони не здатні стримати наслідки військової недбалості чи катастроф. Неналежне поведінка із засобами ППО, радіоелектронної боротьби (РЕБ) або хаотичне мінування водних шляхів створює пряму небезпеку для міжнародних транспортних коридорів сусідніх країн. Морські міни, які відірвалися через неправильне встановлення, дрейфують у територіальні води інших держав, паралізуючи їхнє судноплавство. Очевидно, що ст. 10.3.6 проєкту КК України має бути доопрацьована з урахуванням усіх можливих наслідків та

більш чіткою диференціацією кримінальної відповідальності. За ступенем суспільної небезпеки цей злочин може належати до категорії особливо тяжких.

Встановлюючи кримінальну відповідальність за порушення правил поведінки із засобами ведення бою, ні законодавець, ні робоча група, яка працює над проєктом КК України, не враховували, що в умовах воєнного стану на території України використовуються експериментальні засоби ведення бою, для яких ще немає чітких правил поведінки. Територія України стала одним із головних полігонів для використання штучного інтелекту під час планування воєнних операцій, випробування бойових дронів, наземних роботів та автономних розвідувальних систем. Є припущення, що війна в Україні може перетворитися на війну роботів-гуманоїдів. Як вони поведуть себе під час збройного зіткнення – ніхто не знає; відомо лише те, що тестуються ці роботи на нашій території за підтримки американської сторони та українських посадовців.

Отримуючи допомогу від держав, що постачають нові засоби ведення бою, Україна бере на себе повну відповідальність за використання експериментальної зброї на своїй території. Передача озброєння Україні відбувається на підставі офіційних угод, де чітко прописано, що зброя постачається виключно для самооборони і має використовуватися відповідно до міжнародного гуманітарного права. Україна бере на себе зобов'язання як кінцевий користувач. Якщо трапляється ексцес виконавця або непередбачуваний технічний збій на полі бою, первинну відповідальність (проведення розслідування, встановлення причин) несе саме Україна як держава, що безпосередньо застосовувала систему.

Вважається, що сили ППО не збивають БПЛА «наосліп». За можливості ворожі повітряні цілі намагаються знищити ще до їхнього підльоту до міст – над полями, лісами або водосховищами. Саме тому мобільні

вогнєві групи розгортаються вздовж маршрутів руху БПЛА поза межами житлової забудови. Якщо БПЛА вже прорвався в повітряний простір міста, вибору не залишається: його знищують усіма наявними засобами (ЗРК, стрілецька зброя, зенітні гармати) безпосередньо над населеним пунктом, оскільки його подальший рух є абсолютно непередбачуваним. Виникає питання: як можна врахувати ризики, якщо рух БПЛА насправді є непередбачуваним? Можливо, згодом на це питання буде знайдена відповідь, але поки що кожного дня через невдачі експерименти та помилки в Україні гине велика кількість людей.

З моменту початку збройної агресії російської федерації проти України серед військовослужбовців і цивільного населення було багато невинуватених жертв. Тоді це пояснювалося тим, що у нас немає досвіду в проведенні воєнних дій, ми тільки вчимося воювати та набираємося досвіду. Однак насправді відповідальне ставлення до своїх обов'язків та використання здорового глузду могли б врятувати багато життів. І тільки в 2026 році до Верховної Ради України подали проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності військових службових осіб за втрати особового складу».

Кримінальний кодекс України пропонується доповнити статтею 426-2 «Віддання наказу або розпорядження, що спричинило невинуватені втрати особового складу». Враховуючи те, що в умовах воєнного стану вся територія України перетворилася на поле бою та полігон для випробування експериментальної зброї, в КК України слід передбачити відповідальність не тільки за невинуватені втрати особового складу Збройних Сил України, а й за втрати серед цивільного населення.

Кожного разу після впровадження нових технологій під час війни науковцям, державним діячам та міжнародним дипломатам доводиться докладати багато зусиль з метою мінімізації людських жертв та захисту основних прав, свобод і інтересів людини. Як правило, питання про юридичну відповідальність винних порушуються після завершення збройних конфліктів. Однак, зважаючи на те, що кримінальне право виконує не тільки охоронну, а й попереджувальну та регулятивну функції, чекати завершення війни недоцільно, адже людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України).

Олександра Сирського знято з посади під тиском протестів

Президент України Володимир Зеленський провів перестановку у найвищому військовому керівництві країни, змістивши головнокомандувача ЗСУ Олександра Сирського. Звільнення головного силовика, яке сталося після його конфлікту з экс-міністром оборони Михайлом Федоровим, стало вимушеним рішенням, ухваленим під тиском протестів, що охопили Україну. Відставка Сирського, який зберігав лояльність до президента, стала сильним ударом по позиціях самого Зеленського, який намагається уникнути гострої політичної кризи, але втрачає контроль над армією.

Головна інтрига української політики останніх днів — питання про те, чи збереже свою посаду головнокомандувач ЗСУ Олександр Сирський, який очолював українську армію з лютого 2024 року і до останнього моменту демонстрував повну лояльність Володимирі Зеленському, але став антигером для української вулиці, — вирішилася.

Про перестановку у вищому військовому керівництві країни, внаслідок яких місце Сирського, що залишає свою посаду, зайняв командувач Об'єднаними силами ЗСУ Михайло Драпатий, Зеленський повідомив у відеозверненні у своєму Telegram-каналі в ніч на 22 липня. Перераховуючи «заслуги» Сирського, Зеленський так і не пояснив, навіщо йому раптом знадобилося терміново змінювати такого «успішного головнокомандувача». Водночас у відставку було відправлено начальника Генштабу ЗСУ Андрія Гнатова. Цю посаду, як оголосив Зеленський вдень 22 липня, обійняв генерал-майор Ігор Скібік.

Після початку СВО Михайло Драпатий командував оперативними угрупованнями «Південь», «Каховка», «Кривий Ріг» та «Херсон», був заступником начальника генштабу ЗСУ, а з листопада 2024 року — командувачем сухопутних військ ЗСУ. Цю посаду він залишив у червні минулого року, після чого був призначений головою командування об'єднаних сил ЗСУ. Протягом останнього року Драпатий залишався у тіні Сирського, з яким, за інформацією українських ЗМІ, він мав особистий конфлікт.

Підтвердженням цієї версії стало те, що 16 липня, коли було звільнено міністра оборони Михайла Федорова, Драпатий публічно виступив на його підтримку, ставши в конфлікті між Сирським та Федоровим на бік останнього. Зважаючи на все, саме ця обставина і зробила Драпатого головним претендентом на посаду нового головнокомандувача ЗСУ. А Міністр оборони Федоров був відправлений у відставку через конфлікт із головнокомандувачем Сирським, після чого в укра-

їнських містах спалахнули акції протесту, які отримали назву «картонний Майдан».

Іноземні ЗМІ, коментують ситуацію останніх днів. Так, журнал The Economist 20 липня написав про те, що Зеленський здійснив прорахунок, відправивши у відставку Федорова. Як зазначає видання, цим рішенням український президент викликав урядову кризу та піднесення мітингової стихії, здатної створити загрозу і для його влади — «інтенсивну турбулентність», що загрожує непередбачуваними наслідками. Джерела The Economist зазначили, що «всередині країни існує величезний запит на те, щоб продемонструвати, що армія змінюється». Таким чином Володимир Зеленський «отримав заколот».

Намагаючись спустити політичну кризу на гальмах і одночасно збити хвилю протестної мітингової активності, у своєму відеозверненні Зеленський зробив примирливий жест на адресу Федорова, який здобув верх в апаратній грі. Йому запропоновано пост, пов'язаний із «технологічним розвитком». Залишається незрозумілим, чи погодиться на таке кадрове рокирування сам Михайло Федоров, враховуючи, що пропозиція Зеленського фактично стала завуальованою спробою позбавити колишнього міністра оборони його колишньої ролі у формуванні подальшої стратегії ЗСУ. З цього приводу газета The Times зазначає, що той, хто підвищив свій рейтинг після перемоги над Сирським Федоров, тепер може розглядати можливість балотуватися на президентську посаду.

Головним же наслідком звільнення Сирського, яке зберігало лояльність до президента, стане підірваний авторитет Зеленського в очах українського генералітету, який переконався в тому, що президент готовий легко здавати вірних йому воєначальників у разі загрози його власній владі.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**,
за матеріалами іноземних ЗМІ

Новий пакет санкції ЄС проти росії є великим і достатньо жорстким

ЄС у рамках нового, 21-го пакету санкцій запровадив обмеження проти нафтової галузі росії та Білорусії, банків та платіжних систем, мобільності та криптовалютної інфраструктури, ринку ЗПГ, транспортного сектора та металургійної галузі. Але, як і у випадку попередніх рестрикцій, нинішні виявилися трохи менш масштабними, ніж спочатку анонсувалися Єврокомісією (ЕК). Євросоюз (ЄС) не став обмежувати імпорту російської тріски, а заборона на перепродаж ЗПГ із російських заводів у треті країни відстрочена на рік. Однак уперше під санкції підпала велика генеруюча компанія — «Інтер РАО», що може ускладнити її роботу на закордонних ринках.

ЄС припиняє автоматичне коригування стелі нафтових цін — \$44,1 за барель — до 15 липня 2027 року. Якщо вартість сировини не перевищує граничного значення, компанії із країн ЄС можуть брати участь у перевезенні нафти з рф. За даними Argus, на 17 липня Urals у портах Балтики коштувала в середньому \$57,5 за барель (FOB), у порту Новоросійська — \$57,6-57,9 за барель (FOB).

ЄС також ввів санкції проти кемерівських Анжерського НПЗ і НПЗ «Північний Кузбас», Куйбишевського НПЗ у Самарській області, розширив список танкерів, що підпали під санкції, на 41 судно, до 673. Крім того, ЄС ввів санкції проти Мозирського НПЗ у Білорусії та Європі нафтопродукти Мозирського НПЗ та заводу «Нафтан». Також через шість місяців вводиться заборона на операції з грузинським НПЗ у Кулеві.

Газ під наглядом. Новий пакет зобов'язує верфі або судновласників повідомляти ЄК про продаж ЗПГ-танкерів у треті країни, передбачено також можливість запровадження нових обмежень на продаж танкерів російським громадянам та компаніям. Крім того, контракт на передачу танкера повинен містити письмову заборону на подальший перепродаж судна «будь-якій фізичній чи юридичній особі, організації чи органу в рф або для використання в рф».

Санкції пустили також по проводах. Вперше санкції введено проти великої російської компанії, що генерує, — «Інтер РАО», єдиного оператора експорту—імпорту електроенергії, на частку якого припадає близько 10% від вироблення росії. ЄК пов'язує свої претензії до «Інтер РАО» високою часткою контролю з боку держави: державний «Роснафтогаз» володіє 27,6% акцій компанії, 8,57% належать державним «Росме-

режам», а голова «Роснафти» Ігор Сечін входить до складу ради директорів. В «Інтер РАО» та Міненерго на запит «Б» не відповіли. Через запровадження санкцій постає питання про долю експортних поставок, закордонних активів компанії та можливість здійснення платежів на адресу «Інтер РАО» контрагентами.

Зараз компанія здійснює постачання до десяти країн, основні обсяги експорту йдуть до Казахстану, Монголії, Киргизії та Грузії. Після початку воєнних дій в Україні компанія суттєво скоротила експорт. Навесні 2022 року припинено постачання електроенергії за комерційними контрактами до країн Балтії та Фінляндії. До початку 2025 року залишався символічний обмін у рамках паралельної роботи енергосистем з країнами Балтії, але у лютому минулого року системи було десинхронізовано. З січня 2026 року призупинено постачання електроенергії до Китаю. 2025 року експорт знизився на 12,8% рік до року, до 7,43 млрд кВт/год (трейдинг займає 3,7% у загальному виторгу «Інтер РАО»).

Експорт до Казахстану відбувається насамперед у рамках забезпечення паралельної роботи енергосистем двох країн. З Казахстаном та Монголією у «Інтер РАО» налагоджені взаєморозрахунки поза західним контуром. Технологічно ці країни у короткостроковій перспективі відмовитися від імпорту не можуть насамперед із технологічних причин — фізичного дефіциту в пікові періоди року. Постачання до Грузії та Туреччини незрівнянно менше казахстанських і монгольських.

З зарубіжних активів, що залишилися в контурі «Інтер РАО», найскладнішим за-

лишається розташована в Придністров'ї Молдавська ДРЕС (2,5 ГВт), яка раніше постачала електроенергію на обидва береги Дністра.

Санкції ЄС поширюються лише на територію ЄС та особи ЄС. Таким чином, закордонні активи «Інтер РАО» у Грузії та інших країнах СНД заморожені не будуть, але представлені там європейські компанії та їхні «дочки» не зможуть вести жодних відносин з компаніями «Інтер РАО», вважає експерт GSL Law & Consulting Андрій Суворов. Але найбільші проблеми виникнуть із розрахунками, очікує він. За його словами банки країн СНД, які мають свої юрисоби в ЄС, ймовірно, закриють рахунки компаніям групи і відмовляться від будь-якої подальшої співпраці. Ті банки країн СНД, які працюють з євро та мають кореспондентські рахунки в європейських банках, попросять компанії групи або закрити рахунки, або переформатувати структуру володіння так, щоб рахунок належав не підсанкційній особі. Найжорсткіші заходи «Інтер РАО» варто очікувати в Туреччині, оскільки місцеві банки найбільше залежні від політики ЄС і ризикувати своєю інфраструктурою в євро заради одного клієнта точно не будуть.

Золото та літаки. У 21-й пакет санкцій ЄС включено кілька російських золотодобувних компаній: «Селігдар», «БТС-Золото» (раніше ЮГК), «Ареал» (раніше Highland Gold), «Високий», «Сусуманзолото», «Нордголд» і т. д. Але частина компаній зі списку вже перебувають у S. Крім того, санкції вве-

Енді Бернем новий глава уряду Англії

Ексер Манчестера та новий голова Лейбористської партії Енді Бернем 20 липня офіційно обійняв посаду прем'єр-міністра Великої Британії. Його попередник Кір Стармер висловив підтримку Бернему і заявив, що пишається своїми здобутками на посаді прем'єра. До місця свого виступу новий британський прем'єр Енді Бернем пройшов під нескінченні оплески натовпу.

В урядовому кварталі ще з самого ранку зібралися десятки журналістів і політиків з обох таборів Лейбористської партії. На аудієнцію до короля Карла III, традиційну при зміні прем'єра, спочатку завітав Стармер, потім Бернем. У тій самій послідовності політики виступали і перед будинком на Даунінг-стріт, 10.

Кір Стармер у своїй промові спробував нагадати однопартійцям, чого вони змогли досягти під його керівництвом. Після того, як він очолив лейбористів у квітні 2020 року, його партії не тільки вдалося виграти вибори 2024 року після 14 років в опозиції, а й відродити цінність цієї політичної сили. Окремо він перерахував успіхи свого уряду, включаючи боротьбу з міграцією та зміцнення обороноздатності країни. Політик запевнив, що Лондон прагне світлого майбутнього, і подякував усім, хто допомагав йому правити країною, назвавши політику «командним видом спорту». У завершальній частині промови він побажав успіхів ексеру Манчестера і сказав, що той має повну підтримку. «Я йду з гідністю. Я йду з посмішкою і пишаюся всім, чого ми досягли», — сказав він.

Потім Стармер підійшов до своєї дружини Вікторії, обійняв її та разом з нею пройшов до автомобіля, щоб попрямувати до Букінгемського палацу для складання повноважень. І якщо відхід Стармера виглядав як гідне прощання, незважаючи на розбіжності (врешті-решт він був змушений залишити свою посаду через втрату довіри однопартійців), то вихід Бернема більше схожий на зустріч із кумиром.

Новий прем'єр йшов до місця свого виступу під нескінченні оплески натов-

дено проти ТОВ «Перша діамантова компанія», яке, за даними ЄС, пов'язане з колишніми співробітниками АЛРОСА та займається експортом дорогоцінного каміння з Росії. У «Селігдарі» зазначили, що внесені до списку з 2023-го і ні на день не припиняли діяльності та не змінювали своїх планів. «Ъ» направив питання до інших компаній.

У зоні фінансового позову. Щодо фінансового сектору ЄС вперше запровадив санкції щодо двох правових режимів. Було введено заморожування активів та заборону на надання коштів щодо 94 банків, серед яких такі великі організації, як Россільхозбанк, «Дом.РФ», «Ак Барс», «Зеніт», «Уралсіб», СБ Банк, Озон-банк. До них потрапив і Пошта-банк, який ще 1 травня був приєднаний до ВТБ. Крім цього, з 13 серпня будуть відключені від міжнародної системи передачі фінансової інформації SWIFT та від проведення розрахунків через європейську фінансову інфраструктуру ще 33 російські банки (у тому числі банк непрофільних активів «Траст», Інго-банк, Авто Фінанс банк).

У кількох банках уже оголосили, що запроваджені санкції не вплинуть на їхню діяльність. Як пояснюють експерти, самостійні санкції ЄС «зберігають своє значення на випадок, якщо банк згодом буде виключений із списків санкцій інших юрисдикцій». Крім того, окремі операції (наприклад, після виходу інвесторів з підсанкційних активів) можуть бути дозволені органами щодо застосування фінансових санкцій інших держав. Однак тепер «потрібний дозвіл компетентного органу щодо застосування санкцій держави-члена ЄС», що дозволяє їм «контролювати умови та порядок проведення подібних операцій».

Вперше під санкції потрапили кілька кредитних організацій із другої сотні за активами (Белгородсоцбанк, Південь-Інвестбанк, «Форштадт», НОКССБанк). Для банків, які вперше потрапили під санкції, «потрібна оперативна перебудова системи розрахунків, пошук та перехід на альтернативні способи розрахунків, включаючи платежі в національних валютах та через банки дружніх юрисдикцій».

Крім того, санкції введено щодо московської біржі, компаній «А7-Агент» та А71, а також індійських філій Ощадбанку та ВТБ. Також під санкції потрапив киргизький Eco-Islamic Bank. Московська біржа вказала, що «торги та розрахунки будуть проводитись без змін». Як зазначає експерт Forward Legal Олесь Груздев, потрапляння біржі в списки санкцій ЄС «носить швидше полі-

тичне значення». З точки зору організації торгів значно важливіша роль Національного клірингового центру (НКЦ), проте ця організація перебуває під санкціями з 2024 року, зазначає він.

Криптовалюта під прицілом. Експерти також зазначають, що в останніх санкційних пакетах ЄС інфраструктурі криптовалютного ринку приділяється особлива увага. З 23 серпня введено заборони на роботу з крипто платформами Rapira, Aifory Pro, ABCeX, WhiteBird, NoOnecrypto INC., Tradex, Monease Ltd, BitPapa, Exnode/Exnode Pay, HTX, EXMO Ltd. Експерти вважають, що «європейські обмеження тепер спрямовані не лише на окремі російські майданчики чи конкретні крипто активи, а й на інфраструктуру, яка може використовуватись для російських транскордонних розрахунків». Як відомо, у попередньому пакеті ЄС запровадив повну секторальну заборону на взаємодію європейських операторів із криптопровайдерами та платформами, створеними в Росії та що забезпечують обмін чи переклад криптоактивів. У новому пакеті цей підхід застосовується до третіх країн. «Одночасно ЄС передбачив механізм, який дозволяє забороняти операції між європейськими особами та крипто провайдерами з третіх країн, якщо такі майданчики використовуються Росією для обходу санкцій».

Крім того, іноземний криптопровайдер, який обслуговує російські транскордонні розрахунки, тепер може стати самостійним об'єктом обмежувальних заходів ЄС. Все більше іноземних криптоплатформ «обмежуватимуть або повністю припинять обслуговування російських користувачів, щоб зберегти доступ до європейських банків, інвесторів і контрагентів».

Цілком уникнути розмітки, просто ігноруючи західний контур, неможливо, оскільки сервіси європейських компаній «ретельно відстежуватимуть гаманці всіх трейдерів». Рано чи пізно походження криптоактиву може стати відомо, що «спричинить санкції для майданчиків, тож багатьом учасникам ринку простіше відмовитися від співпраці з під санкційними компаніями, зазначають експерти.

Отже, зазначений пакет санкцій матиме не віддалені, а цілком актуальні практично сьогоденний вплив на економіку та банківську систему РФ, інфраструктуру економіки, стейкхолдерів, іноземних партнерів РФ.

Підготував Федір МОРОЗ,
за матеріалами іноземних ЗМІ

Смерть Ліндсі Грема лишила відкритим питання

Несподівана смерть сенатора Ліндсі Грема лишила відкритим одне питання. Закон, який він просував і який дай Боже буде ухвалений, чи буде він йменуватися законом Грема. Цей закон демонструватиме підхід, який Грем сповідував із того часу, як йому вдалося встановити близькі дружні й професійні стосунки з Дональдом Трампом.

З одного боку, він віддзеркалює позицію сенатора, який завжди вважав, що з диктатурами треба розмовляти мовою сили, бо дипломатії вони не розуміють. Саме тому ідея закону — значно обмежити енергетичні можливості росії та найголовніше, створити серйозні проблеми для тих, хто продовжує купувати нафту в кремля. На перший погляд, це швидше декларация, ніж реальна загроза. Але саме існування цього інструменту вже діятиме як передвісник паралічу.

Одна справа — вже запроваджені й заплановані мита, з якими потрібно боротися. Зовсім інша — погроза такі мита запровадити. І чітке розуміння того, у зв'язку з чим ти можеш потрапити в черговий раунд тарифної війни зі Сполученими Штатами. Причина — закупівля російської нафти. А це означатиме, що нафтопереробні підприємства країн глобального Півдня неухильно позбавлятимуться своїх контактів і контрактів з росією.

В Індії це вже відбувається — без усякого закону Грема. І ухвалення такого законопроекту тільки посилить бажання індійських нафтовиків зменшити свою залежність від російського нафтового ринку. І так майже з кожною країною — за винятком Китаю, для якого закупівля російської нафти має ще й важливий політичний акцент. Але й тут виникає питання: чи буде Пекін наполягати на цьому акценті, якщо з'являться реальні загрози для економіки?

Таким чином, ця схема має тільки посилити проблеми, які складатимуться наступними місяцями на російському нафтовому ринку. Якщо Україні й далі вдаватиметься завдавати ударів по російських нафтопереробних заводах, це збільшить кількість нафти, яку росія захоче продати на світовому ринку. І тут важливо, щоб вона не змогла цю нафту продати. А це означатиме, що доведеться неухильно скорочувати сам видобуток нафти. Зараз ми говоримо про кризу

з паливом. Але до кризи нафтопереробки має додатися криза нафтовидобутку. Причому така, щоб росія не могла відновити свою нафтову й нафтопереробну промисловість протягом наступних десятиріч.

Насправді це і є найкраща дорога до миру для людства, а зовсім не якісь перемовини й компроміси. Росія без грошей — країна, з якою можна мати справу. Росія з гроши — це небезпечний агресор, який загрожувє людству. Сенатор був одним із тих, хто прекрасно усвідомлював цю закономірність розвитку російської держави й суспільства.

Отже, росію потрібно позбавити її нафтопереробної промисловості — шляхом ударів по російській інфраструктурі. Росію потрібно позбавити можливості продавати нафту — шляхом ударів по нафтових портах і запровадження санкцій для країн, які продовжують купувати цей небезпечний товар, чи, принаймні, шляхом погрози можливого запровадження мит для таких країн. Треба довести справу до скорочення, а там — і до остаточного припинення нафтовидобутку в російській федерації. Треба примусити росіян займатися проблемами власної країни та її інтенсивного розвитку, а не вирішувати проблеми екстенсивного розвитку росії шляхом агресії, війни, вбивств, пограбування і насилля.

Підготовлено за МАТЕРІАЛАМИ ЗМІ

пу і постійно тиснув руки присутнім. Британські журналісти помітили у натовпі його матір. На відміну від Стармера, він почав свою промову з визнання проблем, одна з яких — постійна зміна прем'єр-міністрів та уряду, яка почалася після резонансного референдуму про Брексит. «Я гостро усвідомлюю, що є шостою людиною за останні десять років, що пройшла цією вулицею, і сьомим прем'єр-міністром з 2016 року, тому зараз саме час для роздумів і прийняття нових рішень», — заявив він і пообіцяв повернути країні втрачену політичну стабільність. Потім він повторив уже відомі британській громадськості тези про майбутні зміни в країні, назвавши їх «наймасштабнішими за останні 40 років», але так і не представив конкретний план розвитку Великобританії. Хоча саме на нього очікували почути експерти та колумністи британських ЗМІ. Бернем пояснив, що оголосить свій план зниження вартості життя в країні 21 липня, а десятирічний план розвитку Великобританії буде представлений пізніше цього року.

Однією із ключових проблем новий прем'єр назвав боротьбу з бездомністю, а центром своєї політики зробив покращення якості життя британців за рахунок будівництва нової економіки. Зовнішня політика вже звично залишилася за кадром, а призначення в кабінеті міністрів буде анонсовано ближче до вечора.

Тим часом новоспеченого прем'єра вже встигла привітати низка світових лідерів, включаючи канцлера ФРН Фрідріха Мерца, італійського прем'єра Джорджа Мелоні та президента України Володимира Зеленського. Помітною була відсутність вітальних слів з боку американського лідера Дональда Трампа, яке, втім, можна списати на різницю у часі: на відміну від Стармера, Бернем ще жодного разу не стикався з критикою президента. У своєму першому інтерв'ю британському телеканалу Sky News новоспечений глава уряду зазначив, що саме Трампу та Зеленському він зателефонує насамперед, що фактично підтвердило наступність британської зовнішньої політики.

Підготувала Вероніка ВИШНЯКОВА,
оглядачка

Платимо за комуналку і не розуміємо звідки такі цифри

«Секретні» тарифи та ремонт мереж «на папері» — поза законом. Багато громадян й досі не знають, що в Україні діє спеціальний Закон («Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення»). Цей документ гарантує кожному споживачу абсолютно безкоштовний, безперешкодний та прямий доступ до всієї фінансової та технічної документації комунальників. Постачальники більше не мають права приховувати, як формується ціна у ваших платіжках.

Вадим ЧУНЖИН,
адвокат, «Юридичний Фронт»

Детальний розбір: яку саме інформацію вам зобов'язані надати?

Згідно зі ст. 1 Закону, постачальники та органи влади повинні відкрити для вас такі дані:

1. Структуру та обґрунтування тарифів (п. 2, 5–7 ст. 1): 3 чого саме складається ціна за 1 кВт, 1 куб м води чи газу; прогнози змін та роз'яснення, чому саме тариф має зрости; динаміку зміни складових тарифу

за останні 5 років та порівняння ваших цін з іншими регіонами України й навіть іншими країнами.

Звіти про витрачання ваших коштів (п. 13 ст. 1, ст. 6): повний текст інвестиційних програм: які саме мережі, де і коли будуть ремонтувати; звідки беруться гроші (власні кошти чи кредитні) та підсумкові звіти про їх використання (подаються щороку до кінця I кварталу).

3. Персональний облік та розрахунки (ч. 2 ст. 1): деталізований стан розрахунків, точний алгоритм нарахування боргу, дані про надані пільги та субсидії; повна історія вашого фактичного споживання за минулі періоди.

4. Технічні дані та мережі (п. 16 ст. 1): відомості про наявні інженерні мережі, завантаженість трансформаторних підстанцій та точки приєднання (оновлюється в режимі реального часу не менше ніж раз на 3 місяці).

Чіткі строки оновлення даних (ст. 2 Закону). Інформація має бути не просто опублікована, а по-

стійно актуальна: щомісяця: нові розміри тарифів, вартість додаткових послуг, ваші особисті платіжки та дані в електронному кабінеті; щокварталу: частка виробленої електроенергії в оптовій ціні, рівень заборгованості по регіону та середній чек приватного домогосподарства; щороку: порівняльний аналіз тарифів та історична динаміка за 5 років.

Що робити, якщо вам відмовляють у наданні інформації?

Закон — це не просто рекомендація. Прикінцевими положеннями цього Закону було внесено зміни до ст. 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП).

Незаконна відмова в наданні інформації, її несвоєчасне або неповне надання, або надання недостіржливих даних тягне за собою адміністративну відповідальність та штрафи для посадових осіб!

Де шукати ці дані?

– На офіційних вебсайтах водоканалів, обленерго, газовиків та теплопостачальників (у тому числі на інформаційних стендах в абонентських відділах).

– У платіжних документах та особистих електронних кабінетах.

– На офіційних порталах місцевих рад та НКРЕКП.

Пам'ятайте: Знання своїх прав — це головний інструмент захисту власного гаманця. Якщо постачальник приховує коштори-си або відмовляється пояснити нарахування — це пряме порушення закону.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;

Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;

Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;

Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;

Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;

Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології,
член-кореспондент НАПрНУ;

Микола ОНІЩУК,
ректор НШСУ, д.ю.н.;

Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;

Ангела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.

«ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ»

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор — Інна ЛЕХОВА
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2026 РІК

Кожний учасник організованої групи несе відповідальність за всі вчинені нею злочини, а тому кожному її учаснику за будь-якої форми участі інкримінується спільний злочинний результат, якого група досягла	2
Відсутність у матеріалах кримінального провадження відомостей про те, на якому саме пристрої здійснювався відеозапис, не є підставою для визнання такого відеозапису недопустимим доказом	2
Систематичні неявки належним чином повідомленої сторони захисту в судові засідання свідчать про її свідоме зловживання своїми процесуальними правами	3
Військовозобов'язаний громадянин України, який народився в іншій державі та має іншу національність, не звільняється від обов'язку захищати Україну	4
Опір представнику правоохоронного органу та насильство щодо нього, які об'єднані єдиним умислом утворюють одне кримінально каране діяння, передбачене ч. 2 ст. 345 КК, і не потребують додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 342 КК	5
Неодноразове притягнення правопорушника до адмінвідповідальності за порушення ПДР у стані сп'яніння вказує на недоцільність призначення йому більш м'якого покарання	5
Відсутність точних даних про учасників та спосіб незаконного перетину кордону не означає відсутності умислу на його вчинення, оскільки така діяльність є законспірованою	6
Розміщення інформації в месенджері про розташування підрозділів ТЦК та СП для попередження учасників спільноти про проведення мобілізаційних заходів підлягає кваліфікації за ч. 1 ст. 114-1 КК	6
Неодноразове передання інформації про переміщення ЗСУ через чат-бот групи, публікації в якій свідчать про ворожий, пропагандистський і проросійський характер Telegram-каналу, кваліфікується за ч. 3 ст. 114-2 КК	7
Ні суд, ні особа, якій інкриміновано ухилення від сплати податків, не повинні самостійно розшукувати інформацію про несплачені штраф чи пеню	7

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2026 РІК

Кожний учасник організованої групи несе відповідальність за всі вчинені нею злочини, а тому кожному її учаснику за будь-якої форми участі інкримінується спільний злочинний результат, якого група досягла

1 червня 2026 р. Верховний Суд у складі Третньої судової палати ККС ВС у справі № 671/1319/20 відмовив у задоволенні касаційної скарги захисників, які вказували на недоведеність факту вчинення кримінального правопорушення у складі організованої групи.

Засуджений за ч. 2 ст. 355 КК після відбуття покарання організував та очолював стійку організовану групу для вчинення злочинів проти власності, поєднаних із застосуванням насильства до потерпілих та погроз застосування такого насильства, до складу якої залучив ще 3 осіб. Створивши організовану групу, обвинувачені розпочали безпосереднє вчинення злочинів, спрямованих на вимагання грошових коштів у потерпілих.

Суди визнали винуватими і засудили чотирьох обвинувачених за ч. 4 ст. 189 КК.

У касаційних скаргах захисники вказували, що органами досудового розслідування не доведено, що кримінальні правопорушення було вчинено у складі організованої групи. Зазначають, що судом не встановлено існування ознак організованої групи, а саме стійкості, ієрархії, чіткого розподілу ролей між учасниками, матеріально-технічного забезпечення, ініціатора створення та структури такої групи, наявності плану дій між учасниками.

Колегія суддів ККС вказала, що організована група, на відміну від групи з попередньою змовою (без попередньої змови), утворюється не одномоментно, а впродовж тривалого часу. За встановлених судом обставин на наявність саме такої форми співучасті вказує те, що до складу групи входило чотири особи і кожен з них мав конкретну роль та функцію.

Зокрема: - обвинувачений – організатор та виконавець злочинів, планував вчинення злочинів та доводив розроблений план до відома інших співучасників, підшукував осіб, яким висував вимогу у передачі майна чи грошових коштів, здійснював розподіл функцій між співучасниками, вживав відповідні заходи безпеки та конспірації під час та після вчинення злочинів, спілкувався з особами, які були підібрані як потенційні потерпілі та висував їм вимогу у передачі грошових коштів чи майна; - інші трое членів цієї організованої групи – співвиконавці, відповідно до розподілених ролей чинили фізичний та психологічний тиск на осіб, які відмовлялися добровільно сплачувати грошові кошти, за вказівками організатора спричиняли тілесні ушкодження потерпілим, встановлювали місце перебування потерпілих та осіб, які б могли організувати їм зустріч з потерпілими.

Також на ознаку організованої групи вказує тривалий час її діяльності в одному населеному пункті, її кількісний склад, наявність внутрішніх зв'язків між її членами, кількість та конкретний вид злочинів, чіткий розподіл ролей учасників організованої групи, наявність матеріальної бази для вчинення злочинів, існування певних правил поведінки членів організованої групи, надавши кожному критерію детальну характеристику у вирокі.

При кваліфікації злочину, вчиненого організованою групою, на перше місце виходить не індивідуальна роль кожного учасника у посяганні, характер виконуваних ним дій, а сама участь у групі особи, яка вчиняє злочин. Кожний учасник організованої групи несе відповідальність за всі злочини, вчинені такою групою, а відтак кожному її учаснику за будь-якої форми його участі інкримінується спільний злочинний результат, якого група досягла.

Колегія суддів погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що при вчиненні співвиконавцем злочинних дій були наявні всі основні ознаки організованої групи, а саме: стабільний склад групи, тісні стосунки між його учасниками, єдині для всіх правила поведінки, а також план злочинної діяльності, тобто, встановивши створення стійкого об'єднання для вчинення злочинів, суди попередніх інстанцій обґрунтовано кваліфікували дії обвинувачених за ч. 4 ст. 189 КК.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/137111217*

Відсутність у матеріалах кримінального провадження відомостей про те, на якому саме пристрої здійснювався відеозапис, не є підставою для визнання такого відеозапису недопустимим доказом

3 червня 2026 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС у справі № 511/1762/20 відмовив у задоволенні касаційної скарги обвинуваченого, який посилався на недопустимість доказів.

Суди визнали винуватим і засудили фігуранта за ч. 1 ст. 286 КК та на підставі ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК України звільнили від покарання у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за те, що він влаштував ДТП, в результаті якої потерпілому було спричинено тілесні ушкодження середньої тяжкості..

У касаційній скарзі обвинувачений зазначав, що висновок експерта є недопустимим доказом, оскільки ґрунтується на копії відеозапису ДТП, який неодноразово піддавався змінам і відповідно також є недопустимим. До того ж судами не встановлено пристрій, на який було здійснено вказаний відеозапис.

Колегія суддів ККС ВС вказала, що вказаний відеозапис ДТП був отриманий органом досудового розслідування у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку, шляхом його витребування та отримання у ФОП, управляючої магазином з наявної у розпорядженні магазину камери зовнішнього відеоспостереження. Відсутність в матеріалах справи відомостей стосовно того, на якому саме пристрої здійснювався відеозапис, з відображенням його характерних властивостей, не може слугувати підставою для визнання такого відеозапису недопустимим доказом в кримінальному провадженні.

Матеріальний носій – це лише спосіб збереження інформації, який має значення тільки, коли електронний документ виступає речовим доказом. Головною особливістю електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного носія. Один і той самий електронний документ (відеозапис) може існувати на різних носіях. Всі ідентичні за своїм змістом примірники електронного документа можуть розглядатися як оригінали та відрізнятися один від одного тільки часом та датою створення.

Тож доводи сторони захисту про те, що у матеріалах справи відсутній оригінал відеозапису з місця ДТП не є слушними. Більше того, апеляційний суд обґрунтовано зауважив, що вищевказаний відеозапис з камер спостережень був предметом судової комп'ютерно-технічної експертизи, відповідно до дослідницької частини якого експерт зазначив, що у верхньому правому куті відеозапису міститься маркування з датою та часом запису та дійшов висновку про те, що наданий на дослідження носій інформації (оптичний носій типу CD-R «DATEX») дає змогу зчитувати записану на ньому інформацію.

Суд апеляційної інстанції звертав увагу і на те, що під час відкриття матеріалів кримінального провадження на стадії досудового розслідування, а також у ході судового розгляду провадження, стороною захисту не заперечувався факт того, що на відеозаписі зафіксована саме подія ДТП і не висловлювалися жодні сумніви стосовно автентичності такого відеозапису та відсутності в ньому ознак монтажу. Отже факт копіювання вищевказаного відеозапису та не дослідження у судовому засіданні носія інформації, за допомогою якого такий відеозапис був створений, не є тими безумовними обставинами, які свідчать про недопустимість інформації, зафіксованої на такому відеозаписі, як доказу в цьому кримінальному провадженні.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/137226568*

Систематичні неявки належним чином повідомленої сторони захисту в судові засідання свідчать про її свідоме зловживання своїми процесуальними правами

4 червня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 947/21679/23 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який зловживав процесуальними правами.

Вироком районного суду водія визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК.

Ухвалою апеляційного суду вирок районного суду змінено в частині стягнення суми страхового відшкодування та витрат на правову допомогу.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що під час апеляційного розгляду порушено загальні засади кримінального провадження, адже апеляційний розгляд відбувся без участі обвинуваченого та його захисника, незважаючи на обґрунтоване клопотання сторони захисту про його відкладення.

Верховний Суд вказав, що згідно зі ст. 405 КПК апеляційний розгляд здійснюється відповідно до правил судового розгляду в суді першої інстанції з урахуванням особливостей, передбачених гл. 31 цього Кодексу. Неприбуття сторін або інших учасників кримінального провадження не перешкоджає проведенню розгляду, якщо такі особи були належним чином повідомлені про дату, час і місце апеляційного розгляду та не повідомили про поважні причини свого неприбуття.

Згідно з ч. 4 ст. 401 КПК обвинувачений підлягає обов'язковому виклику в судові засідання для участі в апеляційному розгляді, якщо в апеляційній скарзі порушується питання про погіршення його становища або якщо суд визнає обов'язковою його участь, а обвинувачений, який утримується під вартою, – також у разі, якщо про це надійшло його клопотання.

У цій справі апеляційний суд клопотання захисника про відкладення судового засідання залишив без задоволення, врахувавши позицію інших учасників провадження.

Проаналізувавши у своєму рішенні підстави відкладень судових засідань в суді апеляційної інстанції, колегія суддів наголосила, що систематичні неявки обвинуваченого та його захисника в судові засідання апеляційного суду свідчать про їх свідоме зловживання своїми процесуальними правами, оскільки призводять до безпідставного затягування апеляційного розгляду та перешкоджають розгляду кримінального провадження в розумні строки.

Оскільки в цьому випадку участь сторін кримінального провадження є необов'язковою, а обвинувачений та його захисник належним чином повідомлені про дату, час і місце апеляційного розгляду, не надали доказів щодо поважності причин своєї неявки, при цьому інші учасники кримінального провадження наполягали на розгляді апеляційних скарг за відсутності обвинуваченого та його захисника, які вчиняють умисні дії, спрямовані на затягування розгляду справи, апеляційний суд визнав за можливе розглянути апеляційні скарги за відсутності сторони захисту.

Звертаючись із клопотанням про відкладення судового засідання через перебування підзахисного на стаціонарному лікуванні, захисник не долучив підтверджуючих документів. Ба більше, сам захисник не з'явився до суду апеляційної інстанції, не повідомив суд про поважність причин свого неприбуття, чим, на переконання колегії суддів, допустив неналежне представлення інтересів обвинуваченого у суді апеляційної інстанції.

Крім того, як убачається з матеріалів кримінального провадження, зокрема аудіозаписів судових засідань, учасники кримінального провадження під час неодноразових відкладень судових засідань в суді апеляційної інстанції заявляли про зловживання стороною захисту своїми процесуальними правами. Більш того, представник ци-

вільного позивача звертався до суду із письмовою заявою про визнання дій обвинуваченого такими, що направлені на затягування процесу, а представник потерпілих - із заявою про зловживання процесуальними правами.

Хоча КПК і не містить загального положення про заборону зловживання процесуальними правами, однак така є загально-правовим принципом і поширюється на всі галузі права (див., наприклад, ухвалу Верховного Суду від 30 травня 2018 р. у справі № 676/7346/15-к, постанови Верховного Суду від 14 квітня 2026 р. у справі № 761/16716/22, від 15 квітня 2026 р. у справі № 344/12363/24).

Отже, колегія суддів ВС дійшла переконання, що сторона захисту зловживала процесуальними правами, штучного затягуючи процес, враховуючи закінчення перебігу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, визначених приписами ст. 49 КК.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/137226650*

Військовозобов'язаний громадянин України, який народився в іншій державі та має іншу національність, не звільняється від обов'язку захищати Україну

4 червня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 678/1251/24 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який просив скасувати судові рішення і закрити кримінальне провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КК України.

Військовозобов'язаний, придатний за станом здоров'я для проходження військової служби, належним чином повідомлений про наслідки неприбуття за повісткою, не маючи поважних причин на неприбуття, звільнення чи відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації, в особливий період, отримавши «бойову» повістку для відправки у розпорядження командира військової частини, не прибув, тим самим ухилився від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

Вироком районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, його було засуджено за ст. 336 КК України до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки 6 місяців.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що у матеріалах кримінального провадження немає наказу на мобілізацію, мобілізаційного розпорядження чи повістки, які слугують підставами для призову на військову службу, як і доказів їх вручення, або зафіксованої відмови від їх отримання, у порядку, врегульованому постановою Уряду від 16 травня 2024 р. № 560.

Розписка, на яку послалися суди, не є належним способом оповіщення громадян про виклик, тому її всупереч вимог ст. 85-87 КПК України безпідставно покладено в основу вироку в якості доказу. До того ж обвинувачений не володіє українською мовою з огляду на що, підписуючи цей документ, не розумів його змісту.

Верховний Суд вказав, що для кваліфікації діяння за ст. 336 КК України необхідно встановити факт отримання військовозобов'язаним повістки та його неявку без поважних причин у зазначені місце і час до ТЦК та СП.

Аналогічний підхід висловлено і у постанові Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 28 січня 2020 р. у справі № 759/5435/16-к, що для доведеності винуватості особи за ст. 336 КК України обов'язковим є встановлення даних про вручення повістки військовозобов'язаному або даних, які підтверджують його відмову від її отримання.

Натомість захисник помилково підміняє доказ у кримінальному провадженні, що підтверджує факт вручення повістки, яким є розписка в цьому випадку, тими документами, які стали підставою для виклику обвинуваченого до ТЦК та СП для виконання конституційного обов'язку.

Розписка, що міститься в матеріалах кримінального провадження у сукупності з іншими доказами, зокрема, показаннями самого обвинуваченого, свідків, письмовими доказами, доводить отримання ним повістки.

Обвинувачений ані під час судового розгляду, ані в суді апеляційної інстанції, не заперечував, що після проходження медичного огляду він отримав повістку, про що і розписався.

Що стосується доводів сторони захисту, що обвинувачений не розумів змісту вручених йому у ТЦК та СП документів і тих, у яких він розписався, то Верховний Суд визнав їх неприйнятними.

Введення на території України воєнного стану, оголошення загальної мобілізації, закріплений ст. 65 Конституції України обов'язок громадян України захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є загальновідомими фактами.

Обвинувачений, будучи громадянином України, усвідомлюючи, що він є військовозобов'язаним, стоїть на обліку в ТЦК та СП, про що зазначено у його військово-облікових документах, пройшов медичний огляд, за яким був визнаний придатним до військової служби, а також, що йому вручено повістку, за якою необхідно було з'явитися за викликом до ТЦК та СП для відправлення у розпорядження командира військової частини, не з'явився.

Йому було усно роз'яснено його обов'язок з'явитися за викликом, а також наслідки неявки без поважних причин, попереджено про кримінальну відповідальність.

Хоча обвинувачений вільно не володіє українською мовою, у зв'язку з чим для забезпечення його прав у кримінальному провадженні було залучено перекладача, проте знає її на достатньому для усного сприйняття та розуміння рівні з огляду на тривалий час його проживання в Україні, перебування у цивільному шлюбі з громадянкою України, трудову діяльність, а тому його твердження про необізнаність з обов'язком з'явитися до ТЦК та СП для відправлення у військову частину небезпідставно розцінили як обраний ним спосіб захисту.

До того ж обвинувачений неодноразово зазначав, що оскільки він народився в Казахстані, а за національністю є білорусом, то не зобов'язаний захищати Україну, тим самим прямо висловив небажання проходити військову службу.

Тому Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій щодо наявності у діянні засудженого складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 336 КК України.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/137226651*

Опір представнику правоохоронного органу та насильство щодо нього, які об'єднані єдиним умислом утворюють одне кримінально каране діяння, передбачене ч. 2 ст. 345 КК, і не потребують додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 342 КК

9 червня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати ККС ВС у справі № 523/16348/24 змінив рішення судів попередніх інстанцій - виключив указівку на кваліфікацію дій обвинуваченого за ч. 2 ст. 342 КК.

Обвинувачений внаслідок вчинення ним опору працівникові поліції завдав останньому удар правою ногою в голову, заподіявши йому легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я.

Його було визнано винуватим і засуджено за ч. 2 ст. 342, ч. 2 ст. 345 КК до покарання у виді обмеження волі на строк 3 роки.

У касаційній скарзі прокурор вказував, що дії обвинуваченого охоплювалися об'єктивною стороною складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК, і не потребували окремої кваліфікації за ч. 2 ст. 342 КК.

Колегія суддів ККС ВС вказала, що у разі, коли особа спочатку вчиняє менш суспільно небезпечне діяння, а потім – більш суспільно небезпечне однорідне посягання, і вчинене охоплюється єдиним умислом, вчинене підлягає кваліфікації як одиничне більш суспільно небезпечне кримінальне правопорушення.

За встановленими в цьому кримінальному провадженні обставинами, опір та насильство, застосовані обвинуваченим до представника правоохоронного органу, були об'єднані єдиним умислом, не були розірвані в часі, тобто його діями одночасно були вчинені різні види посягань на працівників правоохоронного органу, розвиток подій від опору до застосування насильства відбувалися динамічно та практично одночасно.

Відтак, вчинені обвинуваченим неправомірні дії утворюють одне кримінально каране діяння, передбачене ч. 2 ст. 345 КК, і не потребують додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 342 цього Кодексу.

Зазначене узгоджується з правовою позицією Касаційного кримінального суду Верховного суду, висловленою в постанові від 11 липня 2019 р. по справі № 688/1521/17.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/137649435*

Неодноразове притягнення правопорушника до адмінвідповідальності за порушення ПДР у стані сп'яніння вказує на недоцільність призначення йому більш м'якого покарання

11 червня 2026 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС у справі № 404/5854/24 скасував ухвалу апеляційного суду, якою було призначено більш м'яке покарання, ніж передбачено законом.

Місцевий суд визнав водія винуватим і засудив за ч. 1 ст. 286-1 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк

1 рік з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 5 років за те що він, будучи позбавленим посвідчення водія, влаштував ДТП, в результаті якої дитина отримала тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Апеляційний суд змінив цей вирок в частині призначеного покарання, призначивши покарання із застосуванням ст. 69 КК у виді штрафу в розмірі 5000 НМДГ, що становить 85 000 грн, з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 5 років.

У касаційній скарзі прокурор вказував, що засуджений неодноразово притягувався судом до адміністративної відповідальності за ст. 130 КУпАП, ці судові рішення набули законної сили, що підтверджується ЄДРСР, що свідчить про систематичне ігнорування ним норм чинного законодавства, тому його виправлення неможливо досягти шляхом призначення найбільш м'якого покарання у виді штрафу.

Колегія суддів ККС дійшла висновку, що апеляційний суд безпідставно залишив поза увагою, що за фактичними обставинами, встановленими місцевим судом, які ніким не заперечувалися під час судового розгляду, дослідження яких було визнано судом недоцільним відповідно до ч. 3 ст. 349 КПК, засуджений вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 286-1 КК, будучи позбавленим посвідчення водія на право керування транспортним засобом, перебував в стані наркотичного сп'яніння. Стосовно неодноразового притягнення засудженого до адміністративної відповідальності за порушення ПДР судом досліджено довідку з адміністративної практики щодо притягнення обвинуваченого до відповідальності в справах про адміністративні правопорушення, копію витягу з реєстру боржників щодо останнього. Вказані обставини стороною захисту не оскаржувалися та не спростовувалися.

Посилання апеляційного суду на те, що матеріали кримінального провадження не містять завірених належним чином копій судових рішень, які набрали законної сили в справах про адміністративні правопорушення за ч. 3 ст. 130 КУпАП, як і завіреної довідки з адміністративної практики стосовно неодноразового притягнення засудженого до адміністративної відповідальності в контексті підтвердження обґрунтованості висновків місцевого суду про систематичне вчинення останнім адміністративних правопорушень, Верховний Суд розцінив як недотримання судом апеляційної інстанції приписів ч. 6 ст. 22, ч. 3 ст. 26 КПК під час виконання вимог ст. 358 КПК. Надана суду копія постанови місцевого суду є роздрукованою з ЄДРСР, достовірність відомостей з якої сторонами під сумнів не ставилась, як і достовірність даних довідки з адміністративної практики стосовно притягнення засудженого до адміністративної відповідальності.

При цьому, відповідно до статей ст. 3 Закону «Про доступ до судових рішень», ст. 4 Закону «Про доступ до судових рішень» Закону «Про доступ до судових рішень» судові рішення, внесені до ЄДРСР, який є автоматизованою системою збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання електронних копій судових рішень, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України, а згідно з ч. 3 ст. 6 вказаного Закону суд при здійсненні судочинства може використовувати лише текст судового рішення, який опубліковано офіційно або внесено до ЄДРСР.

Отже, колегія суддів ККС висувала, що неодноразове притягнення засудженого до адміністративної відповідальності негативно характеризує його особу в аспекті застосування приписів ст. 69 КК, адже свідчить про його стаłe небажання дотримуватись встановлених правил у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, скасувала ухвалу апеляційного суду та призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР –
revestr.court.gov.ua/Review/137414082*

Відсутність точних даних про учасників та спосіб незаконного перетину кордону не означає відсутності умислу на його вчинення, оскільки така діяльність є законспірованою

16 червня 2026 р. Верховний суд у складі колегії суддів Першої судової палати ККС ВС у справі № 718/263/25 відмовив у задоволенні касаційних скарг захисників, які посилалися на відсутність в обвинувачених умислу на незаконне переправлення осіб через державний кордон України.

За матеріалами провадження обвинувачені за попередньою змовою між собою організували, керували, сприяли порадами та вказівками, надавали засоби з метою незаконного переправлення особи через державний кордон України. Після попередніх зустрічей, домовленостей, узгодження вартості послуги (7 000 доларів США), інструктажу особи, обвинувачений на автомобілі привіз її з м. Чернівців до с. Мамаївці, де знаходився інший автомобіль, який мав перевезти її далі. Після прибуття на вказане місце обвинувачений отримав від особи обумовлену раніше винагороду та одразу був затриманий працівниками правоохоронних органів.

Місцевий суд визнав фігурантів винуватими і засудив обвинувачених за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 190 КК. Апеляційний суд перекваліфікував дії обвинувачених на ч. 3 ст. 332 КК.

У касаційних скаргах захисники стверджували, що апеляційний суд не спростував твердження сторони захисту про відсутність в засуджених умислу на незаконне переправлення потерпілого через державний кордон України поза межами пункту пропуску, а також версію засуджених про наявність в них умислу на заволодіння коштами потерпілого шляхом обману, яка, на переконання захисників, підтверджується показаннями свідків та письмовими доказами.

Колегія суддів ККС вказала, що зі встановлених судами фактичних обставин справи слідує, що особі було озвучено вартість послуги незаконного переміщення через кордон, однак точних деталей такого переміщення озвучено не було. Проте діяльність, пов'язана із незаконним переміщенням осіб через державний кордон, вочевидь не є легальною і потребує належної конспірації з боку осіб, які її здійснюють. Тому повідомлення інформації про те, хто саме буде залучений у схему такого переправлення, точний час, ідентифікуючі дані транспортних засобів, плани на використання підроблених документів тощо вочевидь повідомляються особами, дотичними до такого переправлення частково або ж послідовно, покроково.

Водночас інші деталі цього провадження свідчать про те, що дії обвинувачених підпадають під ознаки ст. 332 КК, а не 190 КК. Домовленість між сторонами звучала так, що коли будуть знайдені кошти на оплату незаконного переправлення, сторони сконтактують і далі буде повідомлено подальші кроки для дій.

Для кваліфікації дій особи за ст. 332 КК як незаконного переправлення осіб через державний кордон України, важливою є інформація про конкретні способи, учасників, інші деталізуючі дані про таке переправлення. Однак відсутність таких точних і конкретних даних не може сама по собі свідчити про відсутність умислу на вчинення цього кримінального правопорушення, оскільки діяльність осіб, пов'язана із незаконним переправленням осіб через кордон, вочевидь конспірується всіма, хто до неї причетний. Тому суд може встановити факт вчинення особою цього злочину і виходячи із сукупності доказів, які зібрані у відповідному провадженні, переконавшись, що вони є належними, допустимими і достатніми.

У цьому провадженні факт бронювання місця на незаконний перетин кордону, а також можливість здійснення перетину кордону у визначені дати та час, показання свідків та дані негласних слідчих (розшукових) дій свідчать саме про дії, спрямовані на реалізацію незаконного перетину державного кордону, оскільки вони відбувалися не хаотично, а шляхом чіткого планування та координації дій, з урахуванням наявності в певні періоди часу можливостей для нелегального перетину кордону.

*Рішення в ЄДРСР –
revestr.court.gov.ua/Review/137649410*

Розміщення інформації в месенджері про розташування підрозділів ТЦК та СП для попередження учасників спільноти про проведення мобілізаційних заходів підлягає кваліфікації за ч. 1 ст. 114-1 КК

16 червня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 183/12045/24 задовольнив частково касаційну скаргу захисника, перекваліфікувавши дії засудженого з ч. 2 ст. 114-2 на ч. 1 ст. 114-1 КК.

Обвинувачений створив та адміністрував Telegram-спільноту, в якій поширював інформацію про розташування та переміщення військовослужбовців ТЦК та СП під час виконання ними мобілізаційних заходів з оповіщення населення.

Вироком міськрайонного суду його визнано винуватим та засуджено за ч. 2 ст. 114-2 КК (Поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань).

Апеляційний суд скасував рішення частини призначеного покарання та ухвалив новий вирок, яким призначив фігуранту покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років.

Розглянувши касаційну скаргу захисника, Верховний Суд вказав, що поза увагою судів обох інстанцій залишилися обставини, які впливають на правильність кваліфікації дій засудженого.

Так, органом досудового розслідування його дії кваліфікувалися за ч. 2 ст. 114-2 КК, як поширення інформації про розташування ЗСУ за можливості їх ідентифікації на місцевості, яка не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом ЗСУ, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного стану.

Відповідно до п. 1 «Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 154 територіальні центри комплектування та соціальної підтримки є органами військового управління, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації.

Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) є структурними підрозділами ЗСУ.

Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань полягає у вчиненні діяння (дій або бездіяльності), яке виражається у втручанні в цю діяльність, створенні перешкод, перепон, спрямованих на недопущення, припинення чи заборону проведення окремих дій, чи маневрів ЗСУ та іншими військовими формуваннями, прийняття тактичних чи стратегічних рішень керівництвом, чи особовим складом зазначених підрозділів задля ускладнення або унеможливлення здійснення законної діяльності ЗСУ та іншими військовими формуваннями або істотному зниженні її ефективності.

Як убачається з матеріалів провадження, у створеній ним Telegram-спільноті засуджений розміщував інформацію про розташування підрозділів РТЦК та СП для попередження учасників цієї спільноти про проведення мобілізаційних заходів, щоб ті отримавши таку інформацію мали можливість уникнути їх перевірки та ухилитися від мобілізації, а отже своїми діями перешкоджав проведенню цих заходів, тобто перешкоджав законній діяльності Збройних Сил України.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації в Україні з 24 лютого 2022 року на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» введено воєнний стан, який діє по теперішній час.

З урахуванням наведеного Верховний Суд виснував, що дії засудженого підлягають правовій кваліфікації за ч. 1 ст. 114-1 КК, як перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України в особливий період.

Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/137690939

Неодноразове передання інформації про переміщення ЗСУ через чат-бот групи, публікації в якій свідчать про ворожий, пропагандистський і проросійський характер Telegram-каналу, кваліфікується за ч. 3 ст. 114-2 КК

17 червня 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 183/501/25 залишив без задоволення

касаційну скаргу захисника, який посилався на неправильну кваліфікацію діяння засудженої за ч. 3 ст. 114-2 КК України.

Обвинувачена, використовуючи власний мобільний телефон, у месенджері «Telegram» долучилась до тематичної групи «На самом деле в Днестре чат», у якій неодноразово поширювала інформацію невстановленому досудовим розслідуванням оператору чат-боту з ідентифікатором про переміщення Збройних Сил України за можливості їх ідентифікації на місцевості, зокрема про здійснення перевезення великої кількості військової техніки, розвантаження військової зброї.

Міськрайонний суд виразом, залишив без змін ухвалою апеляційного суду, визнав її винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 114-2 КК України.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що засуджена не заперечує факт поширення інформації, вказаної у судових рішеннях, однак жодними доказами не підтверджується те, що вона мала на меті надання цієї інформації представникам держави, що здійснює збройну агресію проти України.

Верховний Суд вказав, що публікації та дописи у тематичній групі під назвою «На самом деле в Днестре чат» в інтернет-месенджері «Telegram» безсумнівно свідчать про ворожий, пропагандистський та проросійський характер цього телеграм-каналу.

Надсилаючи відповідну інформацію у чат-бот, вона отримувала подяку за надану інформацію та відповідь, що для них ця інформація є дуже важливою.

За таких обставин, Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що засуджена безумовно не могла не розуміти, що неодноразово передана нею інформація через чат-бот про переміщення зброї, переміщення та розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань буде використана саме представниками держави, що здійснює збройну агресію проти України, тому кваліфікація її діянь саме за ч. 3 ст. 114-2 КК України є правильною.

Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/137538007

Ні суд, ні особа, якій інкриміновано ухилення від сплати податків, не повинні самостійно розшукувати інформацію про несплачені штрафи чи пеню

23 червня 2026 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати ККС ВС у справі № 521/3296/25 залишив без задоволення касаційну скаргу прокурора, який стверджував, що обвинувачений не відшкодував державі заподіяну несплатою податків шкоду.

Директор підприємства обвинувачувався у тому, що не відобразив у звітності податкові зобов'язання з податку на додану вартість, що призвело до несплати ПДВ.

Суди на підставі ч. 4 ст. 212 КК звільнили його від кримінальної відповідальності у зв'язку з відшкодуванням шкоди, завданої державі несвоєчасною сплатою податків,

та закрили кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 212 КК.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що обвинуваченим не відшкодовано шкоду, завдану державі його несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеню).

Колегія суддів ККС вказала, що положення ч. 4 ст. 212 КК підлягають застосуванню у разі сплати як податку, так і відповідних штрафних санкцій, нарахованих компетентним контролюючим органом. До того ж в обвинувальному акті особі інкримінується несплата конкретного податку або збору, а інші нарахування, які пов'язані із його несвоєчасною сплатою, перебувають поза межами обвинувачення. Якщо сторона обвинувачення покликається на несплату обвинуваченим певних штрафних санкцій чи пені, то саме вона повинна надати суду відповідні документи, які підтверджують факт нарахування штрафу чи пені.

Ні суд, ні особа, якій інкриміновано вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 212 КК, не повинні самостійно розшукувати інформацію про несплатені штраф чи пеню.

Під час надання оцінки аргументам прокурора щодо незгоди з ухвалою місцевого суду апеляційний суд окремо наголосив, що доказів на підтвердження існування інших сум податкових зобов'язань або фінансових санкцій під час апеляційного розгляду прокурором не було надано. Натомість як видно з відповіді податкової служби у цій справі за результатами судово-економічної експертизи не проводилося нарахування пені чи штрафних санкцій.

Фактично податкова служба зазначила, що визначення таких фінансових санкцій можливе лише шляхом реалізації процедур податкового контролю, чого зроблено не було.

Суд апеляційної інстанції з врахуванням наявних у матеріалах провадження доказів правильно вказав, що станом на дату звільнення особи від кримінальної відповідальності, а також на час апеляційного розгляду, суду не було надано жодної інформації про суми штрафу чи пені, які підлягали б сплаті, та нараховувалися. За твердженнями сторони обвинувачення штраф мав би бути нарахованим у майбутньому, а в цьому кримінальному провадженні це питання ставилося перед експертом, на що сторона обвинувачення відповіді не отримала.

Верховний Суд наголосив, що питання нарахування фінансових санкцій чи пені належить до компетенції відповідного контролюючого органу, якого судовий експерт підмінити не може, а тому аргументи прокурора в цій частині на увагу не застосовують. Для того, щоб суд в ході вирішення питання про застосування положень ч. 4 ст. 212 КК вирішив чи дійсно особою, щодо якої існує кримінальне провадження за ст. 212 КК, відшкодовано шкоду, завдану державі несвоєчасною сплатою, тобто сплачено фінансові санкції та/або пеню, сторона обвинувачення має своєчасно надати суду відповідні документи, якщо вона покликається на несплату таких платежів. Формальне оскарження судового рішення в апеляційному порядку без документального підтвердження фактів, на які посиляється прокурор, є фікцією. Оскарження з тих же міркувань рішення суду апеляційної інстанції і долучення доказів існування штрафу чи пені в касаційній інстанції з врахуванням того, що касація є судом права, а всі докази сторони провадження повинні надавати на попередніх етапах розгляду викликає питання до процесуальної поведінки прокурора у цьому провадженні.

Рішення в ЄДРСР –
reestr.court.gov.ua/Review/137802281

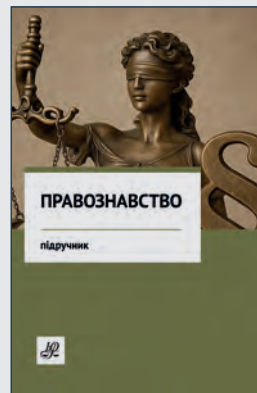
Правознавство

Правознавство: підручник / Г. І. Балюк, О. С. Лотюк, О. П. Орлюк, С. В. Петков, В. С. Щербина [та ін.]; за відп. ред. В. С. Ковальського. 14-те вид., допов. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 660 с.

ISBN 978-966-667-851-8

У підручнику висвітлено історію виникнення держави і права, розкрито поняття держави, права, правореалізації, розглянуто засади основних галузей права, а також системи судових, правоохоронних та правозахисних органів України, основи юридичної деонтології.

Видання розраховане на учнів профільних (правових) класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій та інших навчальних закладів; на студентів, які вивчають право в неюридичних закладах вищої освіти; на викладачів загальноосвітніх шкіл та всіх зацікавлених осіб.

Приймаються замовлення.
E-mail: sales@yurincom.kiev.ua
Тел.: +38 (095) 491-34-91

ВИДАВНИЦТВО «ЮРІНКОВІНТЕР» ПРОПОНУЄ:

ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років XX ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,

а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincpress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:

«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.

Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.

З приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincm.print@gmail.com

☎ 066-003-21-64
📍 04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
✉ www.yurincpress.com
yurincm.print@gmail.com
golovred@yurincm.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позиції авторів публікацій
За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви
Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото
Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети
Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес»
Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ»

Свідчення про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року
• Ідентифікатор медіа R30-02607
• Передплата в усіх відділеннях зв'язку
• Передплатний індекс 21615
• Загальний місячний наклад – 20 000
• Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
• Замовлення №
• Підписано до друку 03.08.2026 р.
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 3154-8334

УДК 34(477)(054.033)

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

І. А. Сміль **Теоретичні та практичні аспекти використання електронних доказів у кримінальному процесі України:** монографія.

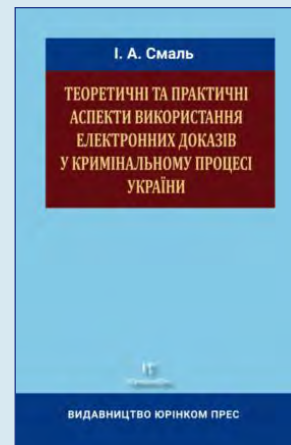
Юрінком Прес, 2025. 282 с.

ISBN 978-617-8498-03-0

Монографія присвячена комплексному дослідженню теоретичних та практичних аспектів використання електронних доказів у кримінальному процесі України. У роботі було досліджено витoki, становлення та розвиток концепції електронних доказів у кримінальному процесі крізь призму доктринальних підходів, судової практики та технологічного прогресу. Виділено характерні ознаки електронних доказів, окрему увагу приділено дослідженню правової природи електронних доказів, що сприяло пошуку додаткових аргументів щодо необхідності виділення електронних доказів як самостійного процесуального джерела.

Логічною частиною роботи став розгляд проблемних питань дотримання «права на приватність» під час провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Сформульовано низку висновків та пропозицій змін до законодавства, спрямованих на удосконалення як нормативної регламентації, так і практики використання в кримінальному провадженні електронних доказів.

Монографія буде корисною для юристів-практиків, учених-правознавців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться питаннями кримінального процесу.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ПРАЦІ

Енциклопедія праці // За редакцією Л. Остапенка, рецензенти: О. Г. Боднарчук, В. С. Ковальський, І. О. Личенко, Юрінком Прес, 2025. 182 с.

ISBN 978-617-8498-13-9

У сучасних умовах праця людей стала одним із чинників національної стійкості. Групою вчених на основі практичного досвіду розроблено визначення найпоширеніших термінів, які мають стосуватися праці та трудових відносин. Розміщено довідкові матеріали щодо застосування цих термінів у нормативно-правових актах України, використанню їх у навчально-науковій роботі. Розроблена Енциклопедія Праці сприяє формуванню спільного розуміння й використання відповідних термінів фахівцями, представниками владних структур, дослідниками, медіа й громадськістю, а також підвищенню ефективності комунікації у сфері праці на національному та міжнародному рівнях.

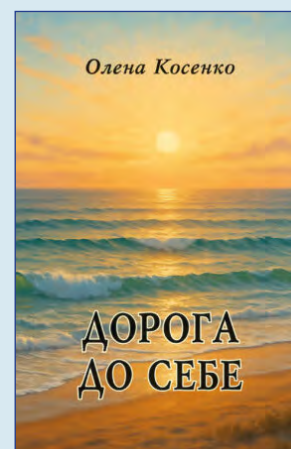
ДОРОГА ДО СЕБЕ

О. Косенко **ДОРОГА ДО СЕБЕ** Юрінком Прес, 2025. 164 с.

ISBN 978-617-8498-12-2

«Дорога до себе» — це історія жінки, яка через пригоди, любов, дружбу і спогади знову знаходить сенс життя.

Це книга про людей, які живуть усупереч війні, попри її жахіття. Живуть, пам'ятають і не втрачають світла душі.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

